

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота магістра
з китайської філології на тему:

**ОРНІТОНІМИ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ:
СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Студентки групи МПкит52-20
факультету сходознавства
освітньо-професійної програми Галузевий
переклад: китайська мова, англійська мова
за спеціальністю 035 Філологія
Спеціалізація 035.062 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша –
китайська

Сіманчук Надія Андріївна

Науковий керівник:

к. філол. н., доцент

Лихошерстова Марія Юріївна

Допущена до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри

(підпис)

доц. Любімова Ю.С.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРНІТОНІМІВ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....	8
1.1. Дослідження орнітонімів вітчизняними та зарубіжними ученими.....	8
1.2. Класифікація орнітонімів китайської мови.....	13
1.3. Функціонування орнітонімів як складових фразеологізмів...	19
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРНІТОНІМІВ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....	26
2.1. Методика дослідження орнітонімів сучасної китайської мови.....	27
2.2. Компонентний склад орнітонімів китайської мови.....	33
Висновки до розділу 2.....	37
РОЗДІЛ 3 СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКИХ ОРНІТОНІМІВ.....	39
3.1. Способи словотворення та словосполучення орнітонімів.....	39
3.2. Змістове наповнення орнітонімів китайської мови.....	50
3.3. Орнітоніми як засоби характеристики особистісних рис людини.....	60
Висновки до розділу 3.....	66
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
РЕЗЮМЕ.....	81

ВСТУП

Історія розвитку будь-якої нації на всіх етапах демонструє тісну взаємодію суспільства з об'єктами навколишнього світу. В процесі господарської діяльності, внутрісуспільної взаємодії, формуванні звичаїв і традицій така взаємодія стосувалась першочергово тварин та, зокрема, птахів. Формувались стереотипи про поведінку людей і птахів, які порівнювались, формулюючи вислови з вмістом типових властивостей птахів та їх оцінок. Відповідно в цьому процесі птахи, що оточували китайський народ, наділялись експресивними, наочними, образними, сакральними, міфічними, антропонімними ознаками. Таким чином, існує загальноприйнятий спосіб світосприйняття людиною через понятійну сферу тваринного світу.

Група орнітонімів, будучи широко представленою в будь-якій мові, належить до активного складу лексики, що зумовлене значною роллю птахів для людини. Це, відповідно, стимулює науковий інтерес з боку лінгвістичних дослідників.

Потреба в дослідженні зоонімної лексики є досить гострою. Підтвердженням цьому є аргументи широкого кола науковців, які вже давно звертають увагу у своїх працях на те, що дослідження зоонімів загалом та орнітонімів зокрема є вагомим внеском у розвиток загальної теорії ономастики та вивчення проблематики словотвору. Відповідно актуалізуються дослідження структурних особливостей орнітонімів.

Зооморфна лексика загалом та орнітоніми зокрема використовуються для емоційно-оцінної характеристики людей всіма народами світу з моменту утворення їх мов, адже птахи завжди відігравали важливу роль в господарсько-побутовому житті та в традиціях носіїв китайської мови. Ці факти зумовлюють особливу зацікавленість з боку лінгвістів дослідників.

Більшість вітчизняних та китайських дослідників у своїх наукових працях підкреслюють таку специфіку китайської лексики, як багатозначність, образність, символізм. Такі особливості знаходять відображення практично в

кожному слові зоонімної китайської лексики. Впродовж історії розвитку китайської мови ця лексика разом з її словами накопичувала ментальний зміст, наповнювалась національною філософією, відбивала багатовікові традиції. Відповідно орнітоніми не можуть сприйматись сучасними лінгвістами лише як слова, які є власними назвами птахів. Адже вони наділені особливим змістом та є важливою структурною частиною ментального китайського лексикону.

Отже, за таким науковим підходом орнітоніми китайської мови вивчаються українським та зарубіжними дослідниками в складі фразеологізмів. Такий розгляд орнітонімів дозволяє здійснити їх глибший аналіз, розібрати не лише граматику, а й осягнути всю глибину змістового наповнення як окремої назви птаха, так і слів, з якими воно вступає у словосполучення чи вислів (фразеологізм).

Розгляд орнітонімів як компонентів китайських фразеологізмів на переконання широкого кола науковців це можливість осягнути неповторний національний склад мислення на елементарних прикладах. Такий спосіб дослідження китайських орнітонімів максимально вдало відповідає обраній тематиці дипломної роботи, оскільки, розглядаючи назви птахів в комплексі фразеологізмів сприяє точнішому аналізу структури, семантики та функціонування назв птахів.

Актуальність дипломної роботи зумовлена тим, що попри велику увагу з боку науковців до вивчення назв тварин в китайській мові дослідження в цьому напрямку стосуються переважно або їх структури, або семантики та функціонування. Крім того, дослідженням орнітонімів у вище згаданих аспектах приділено мало уваги лінгвістів. Хоча на наше переконання саме комплексне вивчення структури, семантики та функціонування орнітонімів китайської мови слугуватиме точнішій детермінації її специфічних етнічних рис, деталізації картини світу носіїв мови.

Об'єктом дипломної роботи є орнітоніми сучасної китайської мови, а **предметом** – їх структура, семантика та функціонування.

Метою дослідження є вивчення структурних, семантичних, функційних ознак китайських орнітонімів.

Відповідно до поставленої мети в ході дослідження необхідно було дати відповіді на такі конкретні **завдання**:

1) проаналізувати теоретичні засади дослідження китайських орнітонімів вітчизняними та зарубіжними ученими та розглянути наукові підходи до класифікації орнітонімів китайської мови;

2) проаналізувати способи функціонування орнітонімів як компонентів китайських фразеологізмів, їх компонентний склад, опираючись на наукові праці відповідного спрямування;

3) розглянути та схематично візуалізувати способи словотворення та словосполучення орнітонімів китайської мови;

4) проаналізувати змістове наповнення орнітонімів китайської мови в контексті їх семантичних особливостей;

5) виділити характеристики особистісних рис людини за допомогою орнітонімів на основі аналізу семантики китайських фразеологізмів.

Матеріалами дослідження слугували образні одиниці мови, що включають орнітологічний компонент (наприклад, слова птах, пташеня, клювання, пташина; позначення конкретних птахів).

Для пошуку відповідей на поставлені завдання були застосовані наступні наукові **методи** – загальнонаукові: індукції для збору та опрацювання матеріалів; дедукції для виокремлення тез із загальних положень; синтезу для виявлення характеристик орнітонімів сучасної китайської мови; аналізу для розгляду структурних, семантичних, лінгвокультурологічних та функційних специфічних рис китайських орнітонімів; описовий, завдяки якому вдалось описати результати досліджень з наукового напрямку та встановити зв'язки орнітонімів з ментальними категоріями та з реальною дійсністю; спеціальні лінгвістичні: фразеологічного аналізу для розгляду орнітонімів як компонентів фразеологізмів; семантичний аналіз для виявлення семантичної специфіки розглянутих орнітонімів; суцільна вибірка для здійснення вибірки орнітонімів

для розгляду та аналізу; лінгвокультурологічний аналіз етно-культурного та ментального змісту орнітонімів сучасної китайської мови; дистрибутивний аналіз для встановлення характеристик орнітонімів на підставі їх оточення лексичними одиницями того ж рівня, завдяки чому розглянута словотвірна структура.

Методологічною базою дослідження стали наукові праці таких вчених як Н. Ю. Костіна, В. В. Сибул, О. Б. Симакова (дослідження іменників зі значенням “птаха”), М. А. Кутьєва, А. П. Денисова (дослідження семантичної трансформації орнітонімів), М. В. Мокієнко, Н. Д. Піменова, І. І. Земцовський, Б. Вікторов, А. І. Молотков, Л. І. Круглікова (дослідження фразеологізмів з компонентом орнітонімом), Чжен Інкуй (дослідження комплексний лінгвістичний аналіз орнітонімів), Хао Хуеймін (дослідження фразеотворчого потенціалу зоонімної лексики), Сюй Му Чень (аналіз фразеологізмів з компонентом орнітонімом), Лінь Лі, Ч. Чжицян (дослідження міжмовних фразеологічних компонентів), Б. Хун, Гохау У. (дослідження національної семантики китайських фразеологізмів).

Наукова **новизна** дипломної роботи полягає у тому, що *вперше було здійснено* дослідження орнітонімів сучасної китайської мови з одночасним врахуванням їх структури, семантики та функціонування; *дістала подальший розвиток* характеристика структурних та семантичних особливостей орнітонімів сучасної китайської мови; *удосконалена* систематизація китайських орнітонімів за їх функціонуванням у мові.

Практичне значення дипломної роботи полягає у тому, що її результати можуть бути застосовані в дослідженні онімної китайської лексики, а також, як основа для поглиблення комплексних наукових досліджень орнітонімів сучасної китайської мови. Доцільне використання результатів даного дослідження для вивчення специфіки перекладу власних назв у китайській мові, а також для кращого розуміння специфіки вживання зоонімної лексики. Матеріали дипломної роботи можуть використані під час навчання студентів вищих навчальних закладів за напрямом підготовки "Філологія. Переклад".

Апробацію результатів дослідження здійснено на Міжнародній науково-практичній конференції "ADORBEMPERLINGUAS. ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ" (13-14 травня, 2021 року), за результатами якої надруковано тези доповіді.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, змісту, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, резюме та списку використаної літератури.

У першому розділі розглянуто загальнотеоретичні засади дослідження орнітонімів сучасної китайської мови вітчизняними та зарубіжними ученими, наведено різні підходи до класифікації китайських орнітонімів, розглянуто функціонування орнітонімів як складових компонентів китайських фразеологізмів.

У другому розділі висвітлено методологію дослідження орнітонімів сучасної китайської мови на основі аналізу їх компонентного складу та способів словотворення та словосполучення; розроблено методику дослідження.

Третій розділ дипломної роботи присвячено аналізу семантичних особливостей орнітонімів сучасної китайської мови, а саме їх змістовому наповненню. Також розглянуто функціонування орнітонімів китайської мови як засоби характеристики особистісних рис людини.

У загальних висновках дипломної роботи зроблено підсумок здійсненого дослідження структури, семантики та особливостей функціонування орнітонімів.

Список використаних джерел складається з 86 пунктів (серед яких праці, статті, дисертації) та джерел довідкової літератури.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРНІТОНІМІВ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Дослідження орнітонімів вітчизняними та зарубіжними ученими

Відповідно до найпростішого розуміння орнітоніми розглядаються в лінгвістиці також як власні назви птахів ("клички"). Однак, такий підхід, на наш погляд, не спроможний повною мірою розкрити специфіку онімної китайської лексики та пояснити специфіку структури, семантики та функціонування китайських орнітонімів. На переконання Карпенка О. Ю. (2010) власні назви є елементами мови та мовлення. Існуючи в людській свідомості вони формують так званий ментальний лексикон. Останній репрезентований усними та письмовими актами комунікації. Відповідно, дослідник стверджує, що існування мови лімітоване ментальним лексиконом людини. Ментальний лексикон із власними назвами тварин (в тому числі назвами птахів) досліджується когнітивною ономастикою. Такий науковий напрям варто сприймати як новий етап вивчення власних назв (онімів), що містяться в ментальному лексиконі. Розглядаючи такий лексикон наука трансформує власні назви у концепти – одиниці збереження інформації ментального лексикону (с. 6).

У системі онімів назви птахів допомагають полегшити процеси сприйняття, формулювання та запам'ятовування висловлювань для опису навколишньої дійсності. По суті, орнітоніми (разом з іншими онімами) застосовуються ментальним лексиконом для збереження в стислому обсязі значних масивів інформації; оптимізують діяльність ментального лексикону, підвищуючи його ефективність (Карпенко, 2010, с. 10).

Власне термін орнітонім походить від грецького слова "*ornis*", що перекладається як птах та вживається у мові для означення назви птахів (Бучко, 2012, с. 134). Відповідно до обраної тематики в дослідженні розглянута

семантика орнітонімів сучасної китайської мови. На переконання дослідниці Тітової О. А. (2011) семантика в національно-культурному масштабі чітко репрезентована саме у фразеологічних одиницях (ФО). Такий науковий погляд вона аргументує тим, що національна мовна специфічність ФО складена наступними компонентами:

- внутрішнім образом – фундамент ФО;
- семантикою;
- структурою;
- лексичним складом;
- стилістичними характеристиками (с. 25).

Фразеологічні одиниці, за дефініцією Виноградова В. (1977), позначають такі сполуки які відтворюються за традицією, а не створюють у процесі мовлення (с. 121).

На переконання Лесюк М. П. (2016) фразеологічними одиницями є *стійкі словосполучення*, для яких типова втрата первісних реалій та поява нового метафоричного змісту (с. 45).

Назви птахів у китайській мові, відповідно їх семантики мають особливе властиве саме культурі Китаю значення. Тому, беручи до уваги багату історію розвитку китайської мови, стає очевидним, що орнітоніми є не просто номінацією для різних видів птахів, а в повному сенсі – культурним компонентом. З огляду на таке значення орнітонімів та на науковий підхід Тітової О. А. (2011) до семантики ФО на національно-культурному рівні вважаємо доцільним розглядати далі орнітоніми в системі фразеологізмів китайської мови (с. 25).

Фразеологізми з орнітонімічними компонентами (або орнітонімічні ФО), на переконання Георгієвої С. І. (1982), максимально влучно передають та демонструють особливість характеру китайської нації в назвах птахів. Адже, орнітонімічні ФО частково зберігають в собі колорит та специфіку розвитку мови, її історії. Комплекс образів, втілений у фразеологічному складі орнітонімів (та мови загалом), зумовлений специфікою матеріальної, соціальної та духовної

культури; демонструє національно-культурний досвід та народні традиції. Комплекс таких образів відповідно формує фразеологічну картину світу, що пояснює специфіку національного світогляду. Основою для створення такої фразеологічної картини є образне сприйняття навколишнього світу, утворене колективним багатовіковим досвідом та відчуття людиною довкілля (с. 49).

У контексті семантики фразеологізмів з компонентами назв птахів вони розглядаються лінгвокультурою, адже відбивають культуру, традиції та історію китайського народу. Власне лінгвокультура, за дефініцією Федяєвої Н. Д. (2010), є комплексом взаємопов'язаних явищ культури та мови які репрезентують та фіксують культуру в мові (с. 120).

Повертаючись до орнітонімічних ФО варто підкреслити, що вони, будучи тісно пов'язаними з фразеологічною структурою мови, завжди цікавили вчених-лінгвістів. Фразеологічні назви птахів фіксують культурні установки та стереотипи, що є тривалим процесом. Проблематика вивчення орнітонімічних ФО частково розглянута в наукових працях таких зарубіжних вчених як Алефіренко Н.Ф. (2005), Вайнрайх У. (1972), Виноградов В. В. (1977), Георгієва М. А. (1982), Гальперін І. Р. (1982), Кунін А. В. (1970), Мінеєва З. І. (2007; 2021), Огольцов В. М. (1978), Попов Р. Н. (1976), Степанов Ю. С. (1997), Чепасова А. М. (1983).

Опираючись на власні дослідження Телія В. Н. (1996) наголошує, що застосування ФО з компонентами орнітонімами є традиційним для розмовної китайської лексики, адже це допомагає в ході комунікації висловлюватися чітко, та яскраво (с. 147).

Оскільки фразеологія яскраво репрезентує історію, культуру, побут та характер народу, то закономірно, що однією із найчисленніших груп фразеологізмів вітчизняні та зарубіжні дослідники виділяють фразеологізми з компонентом-зоонімом. Розглянуті в даній роботі орнітоніми китайської мови є елементами системи зоонімів (Корнилов, 2005, с. 56).

У своїх наукових працях Алефіренко Н. Ф. (2005) підкреслює, що ФО (як орнітонім) вирізняється образним та експресивним характером, особливою інформативністю (с. 259).

Дослідницею Трофімовою С. М. (2016) ФО з орнітонімічним компонентом в китайській мові розглядається як фрагменти народної мудрості, частину світогляду народу (с. 1390). ФО мають стійкий словниковий запас, об'єднану семантику та гармонійну фонетику; як лексичні одиниці вони застосовуються в китайській мові самостійно та включають ченюй, прислів'я, недовомки та стійкі вислови. Ключовими ознаками ФО є стійкість своєрідної конструкції та цілісність значення (Торчинський, 2010, с. 95). З такої дефініції стає очевидним, що в структурі китайської мови існують своєрідні особливості.

Дослідження ФО та їх орнітонімічних компонентів китайської мови починалось з перших спроб їх класифікації на початку ХХ ст. у словнику "辞源" [Cíyuán] ("Цихуей") та продовжуються лінгвістичними дослідженнями вже з середини минулого століття (Минеева, 2007, с. 72).

З-поміж найвідоміших китайських дослідників ФО з компонентами назв птахів варто зазначити Ма Гофаня (1959), Яо Пенци (1995), Ні Баююаня (1997).

Варто наголосити, що вивчення поняття "орнітоніми" розглядається вченими паралельно з вивченням інших компонентів зоонімів в, так званому, онімному просторі (Ковтюх, 2010; Сюсько, 1985). Дослідженням такого простору займається ономастика. Відповідно до її основного методологічного принципу – амбівалентності сутностей – ономастична сфера існує одразу у таких двох площинах: діахронічній та синхронічній. Це зумовлено тим, що кожне ономастичне явище, на переконання Скляренка О. (2012), є результатом попереднього розвитку та водночас комплексом характеристик та функцій (с. 20).

Оскільки, назви птахів традиційно досліджуються в мові й мовленні, то доцільно, на наш погляд, розглянути їх функціонування в ментальному лексиконі китайців. Повертаючись до амбівалентності сутностей слід зауважити, що застосовуючи такий підхід орнітоніми в даному дослідженні розглянуті одночасно як компоненти зоонімів-слів (*lingua verbalis*) та зоонімів-концептів

(*lingua mentalis*) (Селіванова, 2008, с. 16). Концепти розглянуті в даній дипломній роботі для аналізу компонентного складу орнітонімів китайської мови (див. п. 2.1). Виходячи з тлумачення Селіванової О.О. (2008) концепти – це особливим способом організовані одиниці пам'яті, які містять комплекс знань про об'єкт пізнання набутих через тісну взаємодію психічних функцій свідомості та позасвідомого (с. 112). А отже, зооніми-концепти є набором знань про об'єкти тваринного світу (в даному випадку про птахів), який ментально зберігається носіями китайської мови та знаходить своє відображення в ній. На доказ правильності такого розуміння зоонімів-концептів наведемо класичну для лінгвістики дефініцію концептів авторства Кубрякової О. С. (2004). Відповідно до неї концептами вважаються одиниці ментальних і психологічних ресурсів людської свідомості та інформаційний комплекс, які разом репрезентують життєвий досвід та набуті знання; одиниці ментального лексикону та картини світу (в тому числі мовної) які репрезентовані в психіці людини (с. 90). Оскільки морфологічно китайські орнітоніми можуть складатись з кількох ієрогліфів, кожен з котрих має власне стійке значення, то врахування концептів є особливо важливим для дослідження компонентної структури слів та словосполучень.

Онімний простір, з погляду Суперанської А. В. (2008), складений такими десятьма онімними розрядами:

- зооніми (назви тварин);
- фітоніми (назви рослин);
- топоніми (назви географічних об'єктів);
- хрематоніми (назви предметів);
- космоніми (назви природних об'єктів космосу);
- хрононіми (назви подій та часових періодів);
- ідеоніми (витворів мистецтва);
- антропоніми (назви на позначення людей);
- теоніми (назви божеств, богів, демонів тощо);

- ергоніми (назви об'єднань людей) (Суперанська, 2008, с. 56; Титова, 2011, с. 25).

У випадках коли орнітонім входить до ментального лексикону, як декларує Карпенко О. Ю. (2006), він перетворюється на її компонент – концепт з власними невербальними компонентами та індивідуальними, притаманними лише даному ментальному лексикону складниками (с. 7). Ментальним лексиконом за дефініцією Кубрякової Є. С. (2004) є своєрідний інтелектуальний простір, що існує в довгостроковій пам'яті людини та зберігає знання про всі відомі їй слова як рідною, так і іноземною мовами (с. 322). А на переконання Фесенко Т. А. (2005) довгострокова пам'ять та ментальним лексикон є тотожними поняттями, адже, практично всі вислови та фразеологізми є "екстерналізація" інтелектуального матеріалу та винесення його "назовні" за посередництвом вербалізації (с. 55).

Важливо, що відповідно до гуманітарної парадигми Л. Вітгенштейна та В. фон Гумбольдта зоонімічні концепти (структурним компонентом яких є орнітономічні) є елементами концептуальної та мовної картини світу носіїв китайської (або іншої) мови. Якщо концептуальна картина світу це узагальнене знання про навколишню дійсність, то мовна – це "переломлення елементів когнітивної картини світу через призму мовної свідомості, точні через комплекс мовних значень" (Паршин, 1996, с. 6). Вищенаведені погляди науковців лінгвістів підкреслюють коректність обраного в дослідженні підходу розгляду орнітонімів в контексті китайських фразеологізмів. Адже, останні демонструють як мовну, так і концептуальну картину світу носіїв китайської мови.

1.2. Класифікація орнітонімів китайської мови

Світове визнання отримала класифікація ФО, яка була запропонована китайським дослідником 马国凡 (Ма Гофанем). В ній автор виділив п'ять

ключових типів (Войцехович, 2007, с. 38; Гофань, 1959, с. 21). Ця класифікація для кращої наочності представлена у вигляді блок-схеми на рисунку 1.1.

Важливо, що відповідно до такої класифікації ФО компоненти з назвою птахів відповідатимуть одразу декільком типам – 颜语 (прислів'ям), 歇后语 (недомовкам-іносказанням) та 俗语 (приказкам).

Схожим чином класифікує китайські ФО з компонентом орнітонімом Барчукова К. В. (2015) (рис. 1.2). Як видно з блок-схеми рисунку 1.2 авторка виділяє 7 видів ФО (с. 514). З-поміж них, крім вище згаданих приказок, іносказань та прислів'їв компонентом орнітонімом володіють крилаті вислови та афоризми. Авторка цієї класифікації підкреслює, що необразні засоби на протигагу зображальним та виразним засобам не пов'язані з метафоричним або переносним вживанням у мовленні стійких словосполучень.

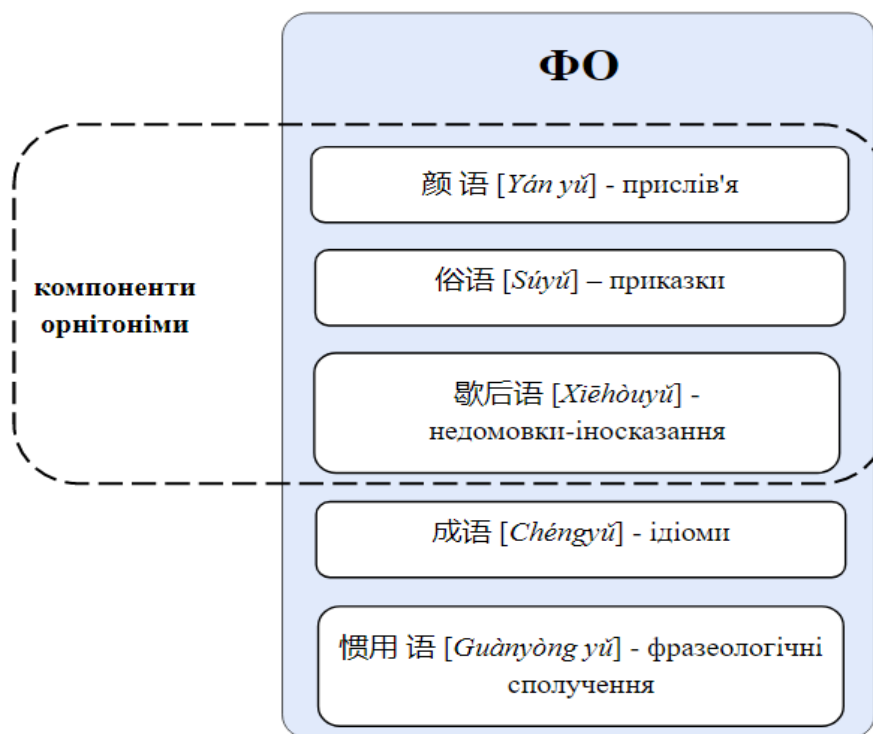

Рисунок 1.1 Класифікація китайських ФО з орнітонімами за 马国凡

За конотацією як головним критерієм вчений Смирницький А. І. (1998) класифікує ФО на такі дві ключові групи:

- емоціонально марковані;
- стилістично нейтральні (с. 206).

Взявши за основу класифікації ФО їх психологічну складову Тітова О.А. (2011) стверджує, що можна виокремити репрезентанти та виділити фразеологізми з компонентом орнітонімом за статусом характеристик:

- психологічних;
- ментально-психічних;
- моральних характеристик (с. 25).

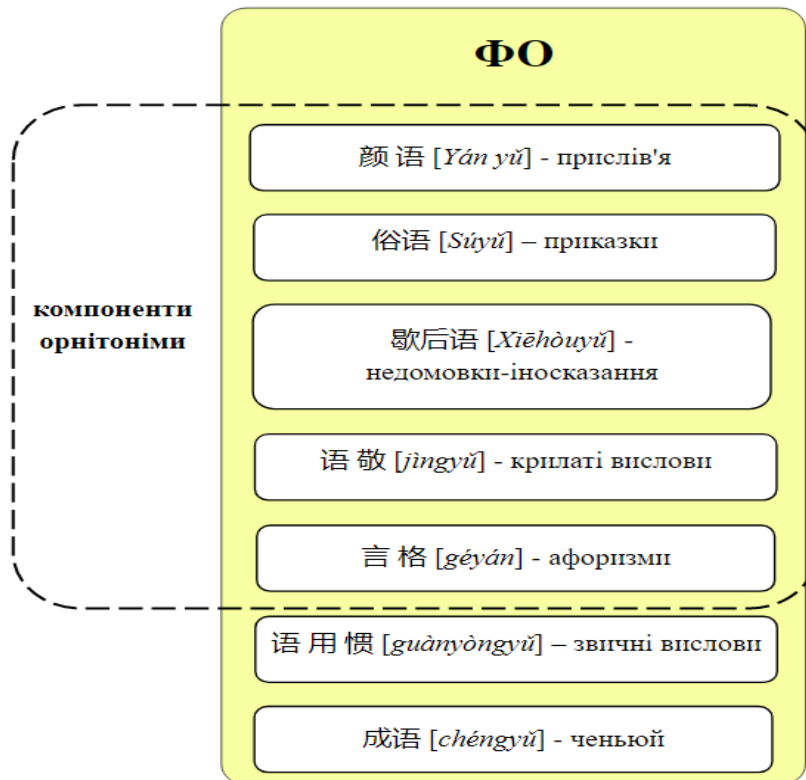

Рисунок 1.2 Класифікація китайських ФО з орнітонімами за Барчуковою К. В.

Репрезентанти зовнішніх та вікових характеристик дослідниця класифікує за:

- соціально-економічним статусом;
- професійною приналежністю;
- етнічною приналежністю;
- місцем проживання (Смирницький, 1998, с. 118).

Китайський дослідник Дай Синьюй (2018) за семантичною та структурною специфікою виокремлює наступні види орнітонімічних ФО:

- паралельні конструкції;

- непаралельні конструкції;
- частково паралельні (с. 436).

На переконання Дай Синьюй (2018) лексичний та семантичний паралелізм проявляється в наступному:

- I та III ієрогліфи стосуються одного семантичного поля;
- II та IV ієрогліфи стосуються різних семантичних полів (с. 436).

Відповідно, ФО непаралельної конструкції, не підкоряючись лексико-граматичним обмеженням, утворюють побудови за лексичним складом та синтаксичною структурою у різних варіаціях. Такі ФО у своєму складі матимуть сполучники та прийменники (Долбіна, 2014, с. 135).

Класифікація китайських фразеологізмів на переконання Секіної Н. Д. (2019), як і вивчення фразеологізмів загалом починається з класифікації Виноградова В. В. (1977). Він виокремив три типи фразеологічних одиниць:

- сполучення;
- зрощення;
- єдності (с. 97).

Детальніше виділені Виноградим В.В. (Виноградов, 1977, с. 121) типи розглянуті в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація китайських фразеологізмів за Виноградим В.В.

Типи фразеологічних одиниць	Зміст фразеологічних одиниць
<i>Фразеологічні сполучення</i>	звороти, в яких самостійне значення кожного слова є категоричним, однак один з компонентів має зв'язне значення
<i>Фразеологічні зрощення</i>	семантично неподільні одиниці, значення котрих не виходить зі значення компонентів
<i>Фразеологічні єдності</i>	семантично неподільні одиниці, комплексне значення котрих зумовлене значенням їх компонентів

Фундаментальне значення вище наведеної класифікації за Виноградим В.В. зумовлене тим, що результати дослідження філолога вплинули на

дослідження фразеологізмів, в тому числі китайської мови. Відповідно, опираючись на результати досліджень видатного лінгвіста Горелов В. І. (1984), запропонував класифікацію китайських фразеологізмів за структурно-семантичним принципом (див. табл. 1.2). Такий підхід полягає в тому, що назва кожного виду фразеологізму ґрунтується на типі структури, якому цей фразеологізм належить (речення або словосполучення) (с. 76).

Таблиця 1.2

Класифікація китайських фразеологізмів за Гореловим В. І.

Типи фразеологізмів	Китайська назва, транскрипція	Переклад на українську мову
Фразеологізми-словосполучення	触霉头, <i>Chù méitóu</i>	зазнати фіаско
фразеологічні речення	家喻户晓, <i>Jiāyùhùxiǎo</i>	бути відомим кожному

Також Гореловим В. І. (1984) запропонована класифікація китайських фразеологізмів за функціонально-стилістичним принципом (с. 89). Відповідно до нього лінгвіст виділив п'ять фразеологізмів наведених на блок-схемі рисунку 1.3.

Як видно з блок-схеми на рисунку 1.3, відповідно до класифікації китайських фразеологізмів за функціонально-стилістичним принципом орнітоніми як їх компоненти також логічно структурувати відповідно до таких стилів мовлення як розмовний, офіційно-діловий, публіцистичний, науково-технічний. Винятком відносно назв птахів в контексті класифікацій Горелова В. І. буде група, так званих, службових фразеологізмів.

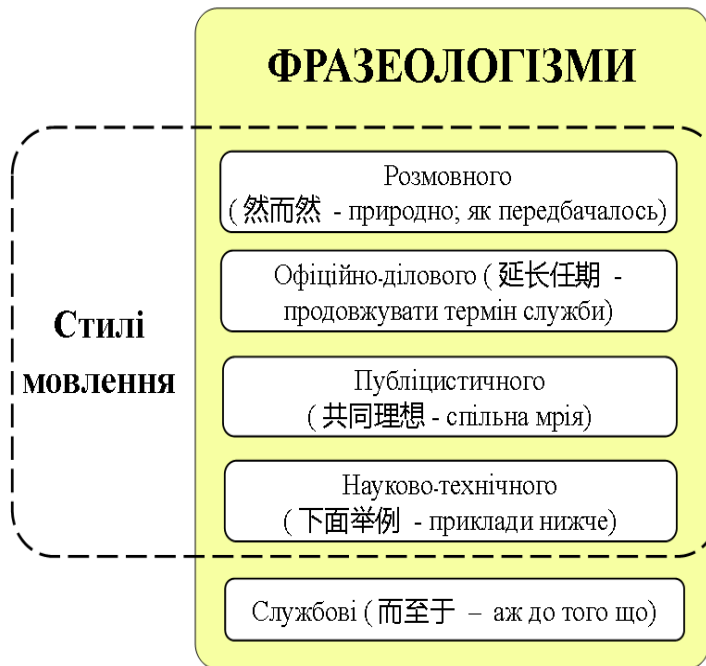

Рисунок 1.3 Класифікації китайських фразеологізмів за функціонально-стилістичним принципом

Загальноприйнята класифікація фразеологізмів в китайській мові – це класифікація лінгвіста Сунь Вейчжана (孙维张), яким виділено шість структурних елементів (див. табл. 1.3). Такий підхід до систематизації китайського автора та опрацьована література відповідно до тематики дослідження зайвий раз доводить коректність розгляду китайських орнітонімів в рамках фразеологізмів (Корнилов, 2005, с. 112). Адже приклади орнітонімів легко знайти в кожній із груп виділених Сунь Вейчжаном.

Таблиця 1.3

Класифікація китайських фразеологізмів за Сунь Вейчжаном

Структурні компоненти	Транскрипція	Український аналог китайському фразеологізму
广义熟语	<i>Guǎngyì shúyǔ</i>	фразеологія у широкому сенсі
成语	<i>Chéngyǔ</i>	ідіоми
惯用语	<i>Guànyòng yǔ</i>	образні вислови
歇后语	<i>Xiēhòuyǔ</i>	алегоричні вислови складені з двох частин
谚语	<i>Yànyǔ</i>	прислів'я
格言	<i>Géyán</i>	афоризми

Очевидно, що орнітоніми потребують глибших наукових лінгвістичних досліджень, оскільки вони особливо важливі в мовній системі сучасної китайської мови. Зокрема, науковець Булаховський Л. А. (1948), який досліджував праслов'янські назви птахів наголошував, що завдяки зусиллям значного числа вітчизняних вчених (Міклошича Ф., Бернекера Е., Боранича Д., Брюкнера А. та ін.) було акумульовано потужний пласт наукового матеріалу в порівняльному та історичному контексті. Вищезгадані дослідники займались вивченням етимології зоонімічної лексики (С. 153-154).

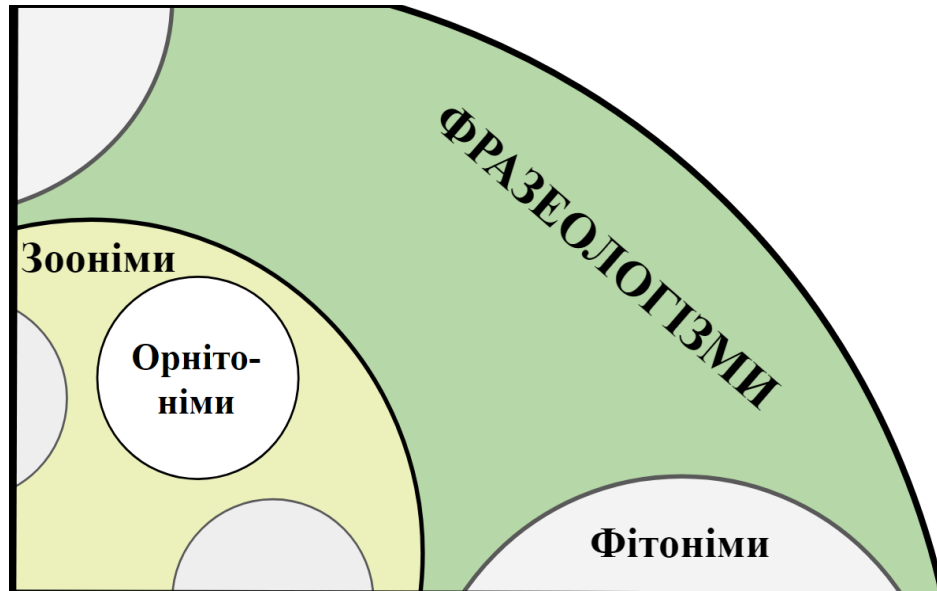
1.3. Функціонування орнітонімів як складових фразеологізмів

Фразеологізми у своєму складі містять компоненти зооніми, а вони, в свою чергу, включають орнітоніми. Чимало дослідників лінгвістів підкреслюють, що зооніми є одним феноменальних явищ у системі лексики китайської мови. Адже фразеологізми з такими компонентами утворені на основі образного уявлення про фенотипні характеристики та звички як диких, так і свійських тварин. Зооніми стали комплексом оцінних образів картини світу на національному рівні (Корнилов, 2005, с. 132).

Повертаючись до системи лексики китайської мови означимо місце в ній орнітонімів. Останні, будучи складовою частиною групи зоонімів, входять до складу фразеологізмів. Фразеологізмами є стійкі, зв'язані єдністю змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполуки або вислови, які базуються на стереотипах етносвідомості, репрезентують культуру народу та характеризуються образністю та експресивністю” (Селіванова, 2010, с. 641). Згадуючи дефініцію ФО наведену в пункті 1.1 дослідження, а також тлумачення енциклопедії "Українська мова", які вказують, що "...фразеологізм – це фразеологічна одиниця... – нарізно оформлений, проте семантично цілісний та синтаксично неподільний мовний знак, який своєю появою та функціонуванням зобов'язаний фраземотворенням взаємодії одиниць лексичного,

морфологічного та синтаксичних рівнів" (Русанівський, 2004, с. 770), далі по тексту ці поняття вживатимуться як тотожні в контексті даного дослідження.

Для наочності нижче на рисунку 1.3 наведено спрощену схему для демонстрації місця орнітонімів у системі фразеологізмів.

*Рисунок 1.3. Місце орнітонімів у складі фразеологізмів
(розроблено автором)*

Отже, зооніми, як потужний пласт фразеології будь-якої мови світу загалом та китайської зокрема, на переконання Епштейна М. (1990) найточніше та найяскравіше репрезентують місце людини у світобудові. Така точка зору вченого базується на твердженні про еволюційний шлях культури від етапу зооцентризму до антропоцентризму (с. 88). Відповідно до такого трактування зоонім є втіленням культурно промаркованих реалій, адже він виступає образним фундаментом для надбудови фразеологічних одиниць та фразеологізмів на котрих формується їх семантика. Очевидно, що китайська мова відносно, наприклад, української містить як унікальні, так і повністю тотожні образи (Гохуа, 2002, с. 109).

Місце орнітонімів серед інших компонентів зооніма в системі фразеологічних одиниць зумовлене мотиваційним стимулом його утворення. Фразеологічні одиниці з компонентом назви птаха сформувались на основі низки ознак, які виникали на підставі релевантних поведінкових (відносно поведінкових звичок людини) та фізіологічних особливостей птахів. Такі

ознаки зафіксовані у численних словниках та в прототипових ситуаціях, які безпосередньо пов'язані з людською діяльністю (побутова щоденна праця) (Цуй, 2009, с. 97).

Якщо порівняти китайську та українську лінгвокультури в контексті орнітонімів, то можна виділити релевантні асоціативні ознаки птахів. Для прикладу наведемо типові ознаки качки – водоплавність та унікальна перевалювальна хода у вигляді китайських фразеологізмів. Зразки фразеологізмів з цим орнітонімом наведено нижче в таблиці 1.4 складеної за Цуєм К. (2009, с. 97).

Таблиця 1.4

Застосування китайського орнітоніма качка у фразеологізмах

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад: значення
丑小鸭	<i>Chǒuxiǎoyā</i>	потворна качка: негарна дитина або річ, яку не дуже люблять
旱鸭子	<i>Hànyāzi</i>	суха качка: людина, яка не вміє плавати
棒打鸳鸯	<i>Bàng dǎ yuānyāng</i>	бити палицею качок-мандаринок (символ щасливого подружжя): навмисно розлучати любляче подружжя
赶鸭子上架	<i>Gǎn yāzi shàngjià</i>	заганяти качок: змушувати людей робити те, що їм не до вподоби чи не під силу

Розглянемо інший приклад орнітоніма курка у порівнянні китайських та українських фразеологізмів на прикладах наведених в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Застосування китайського орнітоніма курка/півень у фразеологізмах

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад: значення
1	2	3
落汤鸡	<i>Luòtāngjī</i>	курка, яка втрапила до супу
老鹰抓小鸡	<i>Lǎoyīng zhuā xiǎo jī</i>	орел ловить курчат: легко та вміло щось робити

1	2	3
铁公鸡	<i>Tiěgōngjī</i>	залізний <i>півень</i> : скупа людина
鸡飞狗上墙	<i>Jī fēi gǒu shàng qiáng</i>	<i>кури</i> літають, <i>собаки</i> стрибають на стіну: хаос, безлад
拿着鸡毛当令箭	<i>Názhe jīmáo dāng lìngjiàn</i>	тримати <i>куряче пір'я</i> , мов меч: прості слова сприймати за наказ
偷鸡不着反蚀一把米	<i>Tōu jī bùzháo fǎn shí yī bǎ mǐ</i>	<i>курку</i> вкрасти не зміг, і даремно віддав її рис: цілі не досяг, та зазнав збитків
杀鸡给猴看	<i>Shā jī gěi hóu kàn</i>	вбити <i>курку</i> на очах у мавп: покарати одну людину для того, щоб залякати ін.
杀鸡焉用牛刀	<i>Shā jī yān yòng niú dāo</i>	різати <i>курку</i> ножем, яким ріжуть корову: марнувати цінний матеріал на дрібниці
老鹰抓小鸡	<i>Lǎoyīng zhuā xiǎo jī</i>	<i>орел</i> ловить <i>курчат</i> : легко та вміло щось робити
一人得道，鸡犬升天	<i>Yīrén dé dào, jīquǎnshēngtiān</i>	людина стала янголом, тому <i>кури</i> та <i>собаки</i> піднялись на небо: коли людина отримала владу, а людям з її оточення теж перепало
凤凰坠地不如鸡	<i>Fènghuáng zhuìdì bùrú jī</i>	<i>фенікс</i> спускається на землю гірше за <i>курку</i> : втрата влади через попадання у невігідне положення

Лінгвістами встановлено, що фразеологічні одиниці відіграють помітну роль в акті комунікації. Відтак, опанування фразеологією китайської мови дозволить володіти мовою на високому рівні. Дослідження фразеології

китайської мови неодмінно включає відновлення екстралінгвістичної ситуації, яка зумовила виникнення фразеологічного образу. У лінгвістичному розумінні це реконструкція початкового вільного сполучення з прямим змістом його елементів, а також розшифровка внутрішньої структури фразеологізму (Цуй, 2009, с. 98).

Таким чином, орнітоніми наділені культурними конотаціями, формування яких зумовлене функціями даних слів або словосполук в житті носіїв китайської мови, в релігії, міфології, фольклорі, а також характеристиками та образами, власне, реальних птахів та асоціаціями, які вони викликають.

Висновки до Розділу 1

Як показав аналіз наукового матеріалу стосовно семантики орнітонімів, одні й ті самі птахи можуть мати різне значення, хоча загалом їх назви репрезентують роль у житті людини. Орнітоніми китайської мови наділені різноманітним образним потенціалом, що особливо чітко помітно на прикладі фразеологізмів. Саме тому вивчення орнітонімів в контексті висловів та метафор є особливо актуальним з точки зору лінгвістичних досліджень.

На основі аналізу наукових підходів, розглянутих в дипломній роботі, зауважено, що в працях українських вчених лінгвістів китайські орнітоніми вивчаються здебільшого в контексті фразеологічних одиниць з огляду на семантику назв птахів.

Особливий акцент в дослідженнях вітчизняних науковців зроблений на розгляді національно-культурного компонента орнітонімів. Такий підхід, на наш погляд, є більше ніж доцільним, оскільки з'ясовує не просто назву птаха та структуру слова, а розглядає його зміст в максимально повному значенні, роблячи дослідження більш комплексним.

У результаті розгляду наукових праць вітчизняних вчених встановлено, що фразеологічні назви птахів фіксують культурні установки та національні

стереотипи. Прослідковано, що орнітоніми як компоненти китайських фразеологізмів є лексичними одиницями, які входять до складу ченюй, прислів'їв, недомовок та стійких висловів.

На основі аналізу вітчизняних наукових праць було виявлено, що українські науковці в рамках вивчення ономастики послуговуються принципом амбівалентності як головним. Відповідно орнітоніми, як компоненти онімного простору, розглядаються ними в діахронічній та синхронічній площинах. Зокрема, виявлено, що орнітоніми доцільно розглядати одночасно як компоненти зоонімів-слів та зоонімів-концептів.

Дослідження китайських орнітонімів відбувається також в рамках ментального лексикону задля глибшого пізнання їх семантичних особливостей. Китайські лінгвісти орнітоніми розглядають також комплексно в рамках так званого онімного простору. Розгляд назв птахів паралельно з іншими компонентами системи зоонімів дає змогу китайським дослідникам враховувати більше семантичних особливостей, прослідковувати точніший взаємозв'язок між змістом та структурою, а також визначати функції орнітонімів в мові.

Відповідно до гуманітарної парадигми орнітоніми, як складовий компонент зоонімів, є елементами концептуальної та мовної картини світу носіїв китайської (або іншої) мови, тому вивчатись повинні через призму мовної свідомості та комплекс мовних значень.

За результатом аналізу наукової літератури можемо констатувати, що більшістю вчених лінгвістів (як вітчизняних, так і зарубіжних) орнітоніми класифікуються як компоненти фразеологічних одиниць. Встановлено, що фразеологічні одиниці з компонентом орнітонімом класифіковані на три ключові групи – прислів'я, приказки та недомовки-іносказання (крилаті вислови). Загалом на переконання різних вчених існують відмінні способи класифікації орнітонімів в складі фразеологічних одиниць. Таким чином, орнітоніми китайської мови систематизовані за конотацією, психологічною складовою, статусом психологічних, ментально-психічних, моральних

характеристик, за семантичною та структурною специфікою, стилями мовлення, за структурно-семантичним принципом. Виявлено, що класифікація китайських фразеологізмів за шістьма структурними компонентами "广义熟语", "成语", "惯用语", "歇后语", "谚语", "格言" вважається в наукових колах загально прийнятою класифікацією.

Було також виявлено, що орнітоніми (як і інші компоненти зоонімів) репрезентують місце людини у світобудові. В такому контексті підтверджено, що еволюційний шлях культури від етапу зооцентризму до антропоцентризму, адже відповідно до нього орнітонім виступає образним фундаментом для утворення фразеологічних одиниць з характерною культурною семантикою. Таким чином, орнітоніми відіграють, головним чином, номінативну, семантичну, культурну, словотвірну функції в китайській мові.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРНІТОНІМІВ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Орнітоніми (іменники, що позначають назви птахів) є предметом вивчення лексико-семантичних досліджень як китайських, так і вітчизняних лінгвістів. Результатом науково-дослідної діяльності в цьому напрямку є низка сучасних ідеографічних словників, які пояснюють подібні та відмінні риси тематичної лексики китайської та української мови. В денотативній сфері "живі істоти" назви птахів даються в їх головному номінативному значенні. Орнітоніми, що вживаються в китайській мові в переносному, а також у метафоричному сенсі демонструють власний образний потенціал, а це, відповідно, вказує на складність їх структури (Гаврилюк, 2012, с. 132).

Варто зауважити, що номінації з назвами птахів є одними з найпоширеніших джерел метафор та фразеологізмів, які застосовуються для оцінки та характеристики рис людини. Зооморфні метафори та фразеологізми є результатом когнітивної проекції образу тварини, птаха на людський образ. Зовнішній вигляд птаха та специфіка його поведінки співвідносяться із зовнішністю та поведінкою людини. Для зооморфної назви людини потенційно можна використовувати назву будь-якого птаха, проте коло таких слів звужується до обмеженої кількості (Верховод, 2009, с. 22).

Поняття мовна картина світу на переконання Солнцевої Н. В. (2004) це відносно сталий комплекс усього мовного змісту, який поволі еволюціонує (с. 6). На думку Селіванової О. О. (2010) мовною картиною світу є "фіксація результатів концептуалізації та категоризації світу в суспільній свідомості" (с. 300). Відповідно, на основі такої мовної картини утворюється поняття картини світу. За дефініцією Соколовської Ж. П. (1993) це поняття застосовується для визначення системи уявлень людей про "реальну Дійсність" (с. 19). Такі уявлення вдало репрезентативно в китайських

орнітонімах науковий аналіз яких дав характеристику структури назв птахів в сучасній китайській мові.

2.1. Методика вивчення орнітонімів сучасної китайської мови

Лінгвістична наука входить до комплексу емпіричних. Останньому властива суперечність дедуктивного та індуктивного методів. Вона зумовлена існуючим протиріччям між емпіричним матеріалом та сутністю досліджуваного об'єкта. Відповідно, за таких умов наукове дослідження здійснюватиметься двома способами – від сутностей до фактів чи навпаки.

Застосований у дослідженні метод індукції має наступний зміст: за його використання здійснювався збір та опрацювання фактажу, який згодом був відданий узагальненню та переходу від фактів до суті. На противагу індукції дедуктивний метод дозволив виводити окремі тези із загальних положень (Потапенко, 2015, с. 117). Базуючись на загальному правилі за допомогою логіки від одних тез було виведено нові істинні положення. За допомогою дедуктивного методу з опрацьованого матеріалу теоретичних та методологічних джерел як вітчизняних, так і закордонних авторів виділено ті праці, що є відповідними предмету та об'єкту дипломної роботи.

За допомогою методу синтезу було здійснене узагальнення опрацьованого теоретичного матеріалу, наукових поглядів на трактування поняття "орнітонім", його класифікаційних ознак та способів функціонування у китайських фразеологізмах.

Використавши метод аналізу були детально розглянуті структурні, семантичні, лінгвокультурологічні та функційні специфічні риси китайських орнітонімів та фразеологізмів із компонентом орнітонімом.

Окрім загальнонаукових методів дослідження були застосовані спеціальні. Зокрема метод лінгвістичного аналізу мовного матеріалу дає змогу прослідкувати закономірності функціонування мови (Потапенко, 2015, с. 117). Методи лінгвістичних досліджень є комплексом прийомів на противагу

загальнонауковим методам які включають єдиний прийом (Глущенко, 2010, с. 36). Тому лінгвістичний метод використовується як комплекс прийомів та правил для збору, аналізу та перевірки матеріалів дослідження стосовно орнітонімів та фразеологізмів з компонентами орнітонімами (Серебренников, 1973, с. 258).

Для лінгвістичного аналізу фразеологічних одиниць з компонентом-орнітонімом був застосований метод індукції, що базується на інтерпретації зібраного мовного матеріалу з урахуванням значень, виявлених під час аналізу словникових дефініцій. Логічний метод індукції був використаний в рамках даного дослідження наступним чином. Від орнітоніму до образу птаха в уявленні народу, від його імпліцитних характеристик до загального уявлення про нього. Такий метод дослідження, спрямований від первинного значення орнітоніму до вторинного, дозволяє виявити асоціації, що виникають у носіїв мови, та описати характерні відмінні риси національних картин світу, які є імпліцитними при зіставленні вторинного значення орнітоніму (Глущенко, 2010, с. 36). В ході дослідження були проаналізовані як реальні птахи, так і міфологічні образи створені носіями мови.

Також даний метод було застосовано до словникових дефініцій, що репрезентують лексичні та семантичні структури китайської мови на різних етапах її еволюції. Загалом зіставний аналіз орнітонімів (в тому числі у складі фразеологізмів) сприяє розв'язанню наукової проблеми співвіднесеності свідомості, мови та культури в рамках зіставних досліджень.

Оскільки китайські орнітоніми розглянуті також у складі фразеологізмів, то доцільним було застосування методу фразеологічного аналізу. Цей метод поділяється його автором на два різновиди – фразеологічної ідентифікації та фразеологічного опису. Метод фразеологічної ідентифікації використовується для визначення фразеологічності словосполучень, тотожностей синтаксичних конструкцій. Метод фразеологічного опису застосовуючи компонентний граматичний аналіз дозволяє виявити структурно-граматичні особливості орнітонімів у

складі фразеологізмів. В його рамках використані наступні прийоми – узагальнення, лінгвокультурологічної інтерпретації, класифікації різних типів фразеологічних одиниць (Кунин, 1996, с. 28).

Приєм узагальнення був використаний для групування орнітонімів в контексті фразеологізмів відповідно до поставлених перед роботою дослідженням завдань у структурні, семантичні та функціональні групи.

Приєм лінгвокультурологічної інтерпретації був застосований для тлумачення мовних явищ та фактів. Використавши лінгвокультурологічні дані в рамках цього прийому інтерпретації можна визначити приховану суть культурної особливості орнітонімів. В контексті фразеологізмів орнітоніми функціонують як сталі вислови, які демонструють етнокультурний текст. Зрозуміти зміст останнього на переконання Василенка А. П. (Василенко, 2011, с. 3) можливо тільки визначення культурних особливостей, які китайські містять орнітоніми у складі фразеологізмів (приказки, міфологічні та традиційно-обрядові тексти і т. п.).

Приєм класифікації є фундаментом для всіх типів теоретичних конструкцій зі складним порядком встановлення зв'язків в системі "причина-наслідок", які об'єднують орнітоніми чи фразеологізми, що підлягають класифікації (Сельє, 1987, с. 276).

Використання описового методу дослідження в дослідженні передбачало застосування наступних прийомів – суцільна вибірка матеріалу (з лексикографічних, фразеографічних та інтернет-ресурсів), подальша систематизація опрацьованого матеріалу щодо найменувань птахів в китайській мові, резюмування на основі проведеного аналізу, зіставний аналіз фразеологізмів з компонентом орнітонімом для виявлення і тлумачення їх специфічних рис. Робота над розглядом семантичних особливостей китайських орнітонімів була здійснена за допомогою методу фразеологічного опису. Останній ґрунтується на різних видах переосмислення, (що пов'язано з семантичною структурою фразеологічних одиниць) класифікацією та інтерпретацією мовного матеріалу. Він дозволяє

отримати якісні та кількісні характеристики з потрібним рівнем деталізації (Копыленко, 1972, С. 75-78).

Дослідження структури, семантики та функціонування китайських орнітонімів вимагає розгляду їх у контексті понятійного лексико-семантичного простору. Адже, орнітоніми репрезентують його з лінгвокультурологічного аспекту (національної мовної картини світу та ментальності). Зокрема Телія В. Н. (1996) стверджує, що назви тварин (в т. ч. назви птахів), будучи номінативними одиницями мови, пов'язані з культурою народу за посередництвом культурних конотацій (с. 213).

Відповідно до структурного методу при написанні дипломної роботи були використані наступні положення теорії структуралізму:

- китайська мова існує як комплекс, а не як окрема її частина (слово, морфема тощо);
- взаємозв'язки (відношення) переважають над складовими компонентами комплексу;
- опозиційні є головними (Телія, 1996, с. 213).

Із метою виокремлення семантичної та національної специфіки китайських орнітонімів в рамках структурного методу був застосований компонентний аналіз із акцентом на словникові дефініції. Використання такого підходу за своїм змістом полягає в умовному поділі значення орнітоніма на елементарні семантичні складові компоненти (Комарова, 2012, с. 432).

Розгляд словникової дефініції відіграє роль фіксаційної форми для слова, що розглядається. Зокрема, Кузнецов А. М. (1980) зазначає, що основна частка словників надає, головним чином, досить коректну картину словникових значень слів та їх семантичних компонентів (с. 85).

Стосовно вивчення орнітонімічної лексики, переважна більшість вчених лінгвістів єдині в тому, що дефініційний аналіз є одним з найзручніших та найрезультативніших способів дослідження змістовного складового компонента орнітонімів. Такий метод є різновидом

компонентного аналізу. На переконання Гака В. Г. (1977) він особливо ефективний в рамках мікролінгвістики, адже дає змогу глибше дослідити мовні форми та, відповідно, виявити характерні специфічні риси слова та його семантики вцілому (с. 13).

На думку Яковлевої О. С. (2018) вивчення орнітонімів в історичному аспекті варто починати ще з кам'яного віку. Оскільки, тому історичному періоду був властивий специфічний світогляд. Останній базувався на вивченні анімалізмів, в рамках якого тварин наділяли надприродною, тотемною силою. На основі спостережень за поведінкою птахів (та ін. тварин) та через її порівняння з людськими рисами формувалася життєвий досвід первісних людей, який пояснював їм існуючий порядок речей. Відповідно, ті розумові конструкції та асоціативні зв'язки, утворені ще в древні часи, суттєво впливають на сучасних людей, зумовлюючи комунікативну важливість та національно-специфічні конотації назв птахів – орнітонімів (с. 36).

На переконання Куражової І. В. (2007) найменування птахів у різних мовах містять різні їх характеристики, а також викликають різні асоціації. Відповідно, на думку вченої це свідчить про індивідуальність образного мислення окремого народу, а також про відмінності в ціннісній картині світу різних етносів. З такої точки зору орнітоніми виконують *функцію як складових елементів культури, так і елементів мови*. Тому вони можуть бути об'єктом лінгвокультурологічного дослідження (с. 15).

Розглянемо основні принципи та методи, що слугували фундаментом для відбору та аналізу розглянутого матеріалу відповідно до теми дослідження. Лексико-семантична група, що включає найменування птахів, складна для аналізу, адже, по-перше, орнітоніми мають окрім головного також вторинний лексичний зміст, а, по-друге, окрім простої ідентифікації тварин, вона широко представлена у фразеологічних одиницях.

Матеріали фразеологічних словників дають змогу отримати коректну інформацію, яка слугуватиме надійним фундаментом для аналізу

національної та культурної особливостей орнітонімів. Фразеологічні одиниці для аналізу відбиралися за нормативними лексикографічними джерелами – матеріалами тлумачних та фразеологічних словників. Розглянуті фразеологічні одиниці китайської мови належать до розряду ченюй (成语), – як найрепрезентативніших фразеологізмів. Зокрема Фань Эньцай (1991) наголошує на тому, що ченюй є найпоширенішими в китайській мові (с. 32).

Розгляд орнітонімів як складових фразеологізмів у першому розділі дозволив виявити національно-культурні особливості їх функціонування. Адже, на переконання Яковлевої О. С. (2018) комплекс фразеологічних одиниць є достовірним матеріалом, а також підставою для резюмування щодо національно-культурної специфіки функціонування орнітонімів у фразеологічних одиницях китайської лінгвокультури (с. 70).

Тлумачні словники, що використовуються при дослідженні орнітонімів, демонструють наявність різного складу найменувань птахів кількісно та якісно відмінних між собою. Однією з причин такого різноманіття є явище ендемічності стосовно окремих видів птахів. Йдеться про поширення певного виду тільки в певному ареалі через неможливість з біологічних та/або кліматичних причин його присутності на інших територіях.

З точки зору Губіної Д. І. та Пронченка Е. Н. (2017) вивчення орнітонімів важливо здійснювати у складі фразеологізмів. Вчені наголошують, що цінність такого вивчення орнітонімічної лексики полягає в тому, що фразеологізми з компонентом орнітонімом наділені специфічними рисами самобутності народу та репрезентують його ментальність. До того ж саме коректне розуміння змісту орнітонімів сприятиме ефективній міжкультурній комунікації. Адже, смисл еквівалентних фразеологізмів часто при перекладі часто зрозумілий на прикладі з рідної мови учасника комунікації. З іншого боку застосування лакунів можливе тільки у випадку достеменного розуміння їх змісту. Автори наголошують, що фразеологічні одиниці з ключовими словами орнітонімами, які не мають аналогів в інших

мовах відмічені національно-культурними особливостями та мають вагомє значення для розуміння культури та історії народу (с. 22).

2.2. Компонентний склад орнітонімів китайської мови

Компонентний склад орнітонімів доцільно розглядати як склад орнітонімів-концептів. Як зазначено в пункті 1.1 даної дипломної роботи, відповідно до амбівалентного підходу орнітоніми китайської мови в контексті компонентного складу розглянуті як концепти. Це відповідає змісту поняття орнітоніму та процесу концептуалізації. Суть останнього полягає в тому, що людська свідомість, виділивши в об'єктивній чи суб'єктивній дійсності певну окрему сферу, осмислює її за допомогою виокремлення її специфічних рис та підводячи під певний клас явищ (Попова, 2007, с. 121). Концепти аналогічно орнітонімам формуються у свідомості носіїв мови на основі:

- сенсорного досвіду;
- предметної діяльності;
- інтелектуальних операцій;
- мовного спілкування;
- пізнання змісту фразеологічних одиниць (Попова, 2007, с. 122).

Згідно з когнітивним підходом концепт розуміють як одиницю пам'яті ментального лексикону виражені в мовній картині світу. Він репрезентує процес пізнання людиною світу, її досвід і знання про навколишній світ та зберігає інформацію про нього (Кубрякова, 2004, с. 13). Аналогічно і китайські орнітоніми відбивають китайську мовну картину світу зі специфічним ментальним змістом.

Оскільки орнітонім як поняття уособлює не лише назву птаха, а і його концептуальні ознаки, то його компоненти диференційно відображені в його структурі та відмінні за ступенем абстрактності. Орнітоніми як концепти багатоконпонентні, а їх структурні елементи це результат комбінації

культури різних епох які різняться за часом утворення, за походженням та семантикою. Степановим Ю.С. (1997) структурно виділено такі компоненти концептів, що, на наш погляд, відповідає компонентному складу орнітонімів китайської мови: основна ознака, додаткова ознака, внутрішня форма (див. рис. 2.1) (с. 65).

Відповідно до такого діахронічного підходу вченого розглянемо детальніше вище вказані компоненти. Основна ознака як активний компонент є елементом структури загальноприйнятого концепту. Він відомий та вагомий

Компоненти орнітонімів-концептів

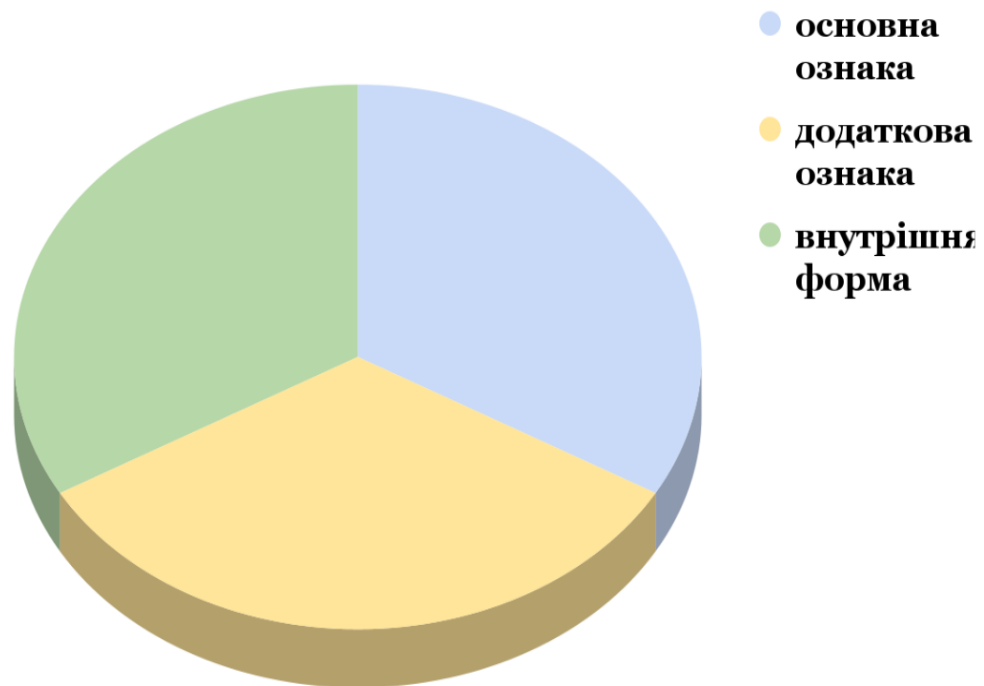

Рисунок 2.1. Компоненти орнітонімів-концептів

для кожного носія китайської культури. Додаткова ознака є пасивним історичним складником. Вона є актуальною для окремих груп носіїв китайської культури. Внутрішня форма один з визначальних культурних компонентів орнітону-концепту для більшості носіїв культури. Вона визначає зовнішню, знакову форму вираження концептів. Характерно для внутрішньої форми є те, що вона не усвідомлюється в побуті, а точне її значення відоме тільки галузевим спеціалістам (Смит, 1959, с. 56).

Говорячи про компонентний склад орнітонімів слід взяти до уваги структурну систематизацію онімів за кількістю компонентів запропоновану Німчуком В. В. (1966, с. 28). Для кращого розуміння такого авторського підходу він візуалізований у вигляді блок-схеми на рисунку 2.2.

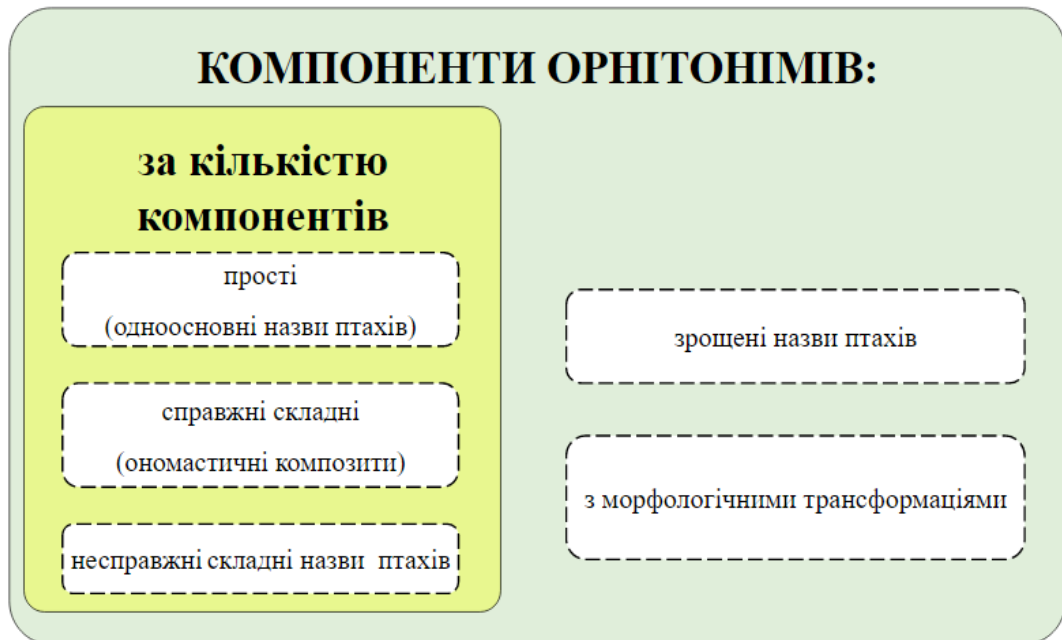

Рисунок 2.2. Компонентний склад орнітонімів за кількістю компонентів на основі структурної систематизації онімів

Як видно з вище згаданої схеми Німчуком В. В. (1966), виділено п'ять компонентів орнітонімів – одноосновні назви птахів, ономастичні композити та несправжні складні назви птахів, а також згруповано перші три з них за кількістю на підставі структурної систематизації онімів. Також за цим вченим заведено виділяти зрошені власні назви та ономастичні словосполучення. Варто зауважити, що відповідно до специфіки китайської мови компонентна структура назв птахів буде також зумовлена морфологією слів та словосполучень (с. 29).

Максимально вдало та лаконічно компонентний склад орнітонімів, на наш погляд, пояснено науковцем Торчинським М. М. (2010) у вигляді розподілу онімів на прості, складні та складені. Відповідно до його підходу компонентний склад китайських орнітонімів структурно матиме вигляд як на блок-схемі рисунку 2.3 (с. 446).

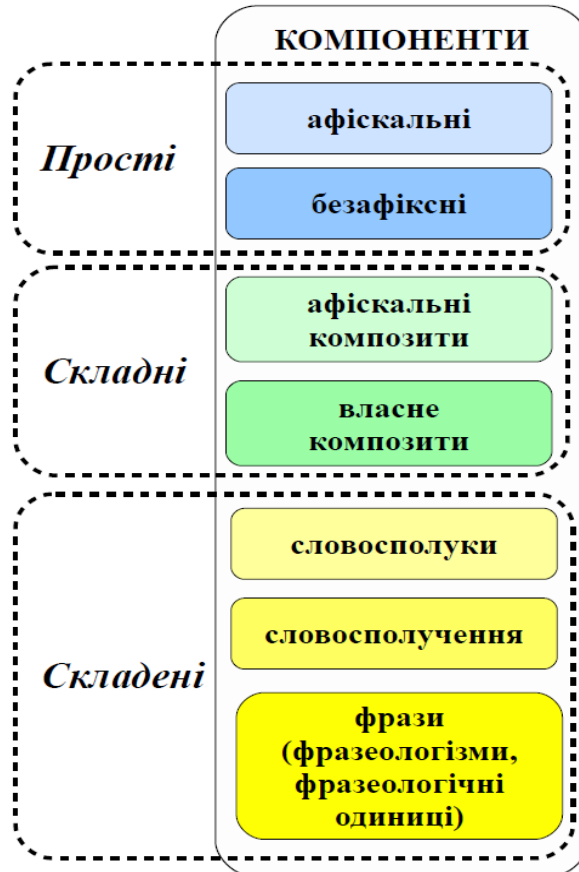

Рисунок 2.3. Блок-схема компонентного складу китайських орнітонімів

Як видно зі схеми на рисунку 2.3 прості орнітони складені афіскальними та безафіскальними компонентами. Йдеться про суфікси та префікси які можуть приєднуватися до складів будь-якого типу та водночас не входили в основну структуру складу. Між цими частинами китайського слова може проходити морфологічне розмежування. В такому випадку суфікси та префікси відігравали роль афіксів – граматичних компонентів, які слугують для словотворення, однак не формують окремі морфеми (Акбудаєв, 2020, с. 162).

Прикладом афіскальних орнітонімів є наступний – (такі:) сова (猫头鹰 [Māotóuyīng], що дослівно перекладається як “орел з головою кішки”. В простій побутовій китайській мові зазвичай формулюється ієрогліфами 夜猫子

[*Yēmāozi*], що дослівно перекладається як “нічна кішка”. Варто зауважити, що за допомогою такого морфологічного процесу як афіксація (на рівні з редуплікацією і словоскладанням) в китайській мові поступово відбулось збагачення письма двоскладовою лексикою (Акбудақ, 2020, с. 162).

Група складних орнітонімів включає афіскальні композити та власне композити. Складені орнітоніми включають дво- та багатослівні назви птахів формуючи такі компоненти, як орнітоніми-словосполуки, орнітоніми-словосполучення та орнітоніми-фрази. Перші – це комбінація повнозначної частини мови та службової (головним чином, прийменником), а другі – безприсудкові структури сурядного чи підрядного типу, а орнітоніми-фрази – це предикативні конструкції (Торчинський, 2010, с. 446).

Висновки до Розділу 2

У ході розгляду зібраного матеріалу та фенотипного опису птахів було виявлено, що уявлення про них у носіїв мови співпадають з об’єктивними характеристиками.

При написанні дослідження були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи досліджень для визначення структури, семантики та функціонування китайських орнітонімів. Для дослідження структури були використані такі методи як структурний, лінгвістичного аналізу, зіставного аналізу. Фразеологічний опис сприяв виявленню структурно-граматичних особливостей орнітонімів. Семантика орнітонімів китайської мови розглядалась із використанням індукції, аналізу словникових дефініцій, фразеологічного аналізу, прийом лінгвокультурологічної інтерпретації. Для розгляду функціонування китайських орнітонімів були застосовані методи фразеологічного аналізу.

У дослідженні орнітоніми китайської мови розглянуті з аспекту їх структури, семантики та функціонування. Однак, розглядати один аспект орнітонімів без врахування інших двох надто однобоку. Також в такому

випадку розгляд специфіки досліджуваних аспектів буде неповним. Тому у наступному розділі компонентний склад китайських орнітонімів наведений з огляду на їх семантичні та функційні особливості.

Структура орнітонімів (як і зоонімів загалом) визначена на основі їх диференційних ознак, індивідуального характеру, специфіки етнічної культури, функціональної обмеженості (виконання, головним чином, номінативної та інформаційної функцій).

Опрацьовані літературні джерела відповідно до тематики даного дослідження прослідковано змістову аналогію понять орнітоніми та концепти (згідно з когнітивним підходом). У контексті обраної теми роботи дослідження, враховуючи виявлену аналогічність, компонентний склад орнітонімів китайської мови розглянутий за ознакою (основна, додаткова та внутрішня форма), за структурною систематизацією онімів (прості, справжні складні, несправжні складні, зрощені власні назви та ономастичні словосполучення) та за рівнем складності (прості, складні та складені).

На наш погляд, розподіл компонентів китайських орнітонімів на прості, складні та складені типи є найоптимальнішим. Адже такий базовий розподіл дозволив виокремити в їх межах структурні компоненти орнітонімів. Також вважаємо цей склад (структуру) орнітонімів універсальним для різних мов, адже, не зважаючи на присутню національну китайську специфіку, його коректно застосовувати до різних мов, в тому числі до української.

РОЗДІЛ 3

СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКИХ ОРНІТОНІМІВ

3.1. Способи словотворення та словосполучення орнітонімів

Однією з ключових проблем в контексті вивчення граматики китайської мови, як зазначає Солнцева Н. В. (2004), є розмежування слів та морфем, слів та словосполучень. Ще однією специфікою китайської мови є те, що власне поняття "слово" в сучасній китайській мові досі не детерміноване (с. 11).

Китайська мова відповідно до морфологічної класифікації є представницею ізолюючого типу з такими характерними способами словотворення:

- афіксація – спосіб утворення нових слів від вже існуючих у мові, за допомогою суфіксів та префіксів;
- словоскладання (складання коренів) – найпоширеніший в китайській мові спосіб утворення складних слів;
- аббревіація – утворення так званих буквених слів зі змішаним використанням китайських та латинських слів задля скорочення назв;
- запозичення давньокитайських або іншомовних слів (Семенас, 2007, с. 40).

Саме другий з перелічених способів, на переконання вітчизняної дослідниці Семенас А. Л. (2007, с. 40), є ключовим в сучасній китайській мові. Такий спосіб словотвору реалізується способом комбінації повнозначних основ. Вченою виділено також наступні способи словосполучення на основі типів зв'язку та розподілу елементів словоскладання за їх граматичним змістом:

- субстантивні;
- ад'єктивні;
- вербальні (Семенас, 1973, с. 17).

Власне поняття словоскладання в загальному мовознавстві тлумачиться як утворення нових слів через поєднання в одному слові декількох (двох та більше) слів або основ (Кубрякова, 2004, с. 187). Словоскладання як найпоширеніший спосіб утворення слів характеризується виділеністю компонентів, чіткістю внутрішньої форми або змістової структури. Відповідно значення складного слова ґрунтуватиметься на значенні його складників – морфем. Отже, в складних словах існує тісний змістовий взаємозв'язок єдиного цілого від його компонентів (Горелов, 1984, с. 26). Водночас зміст складного слова далеко не завжди визначений сполученням значень морфем-компонентів. Часто в процесі словоскладання відбувається переосмислення початкового значення його складових компонентів. Зокрема на переконання Семенаса А. Л. (2007) щоб отримати результуючого значення слова замало просто приписати зміст одного з компонентів до змісту іншого. Адже, розуміння значення компонентів слів саме по собі не дає точної дефініції для цілого слова. Значення складного слова, як підкреслює дослідник, є наслідком складної взаємодії компонентів в їх окремих значеннях (с. 24).

Специфіка китайської мови в контексті словотвору полягає в тому, що слова в реченні не відокремлені між собою пропусками. Відповідно, проблематика дослідження морфології сучасної китайської загалом зумовлена складністю розмежування слів від словосполучень. Якщо, наприклад, в українській мові (як і в решті слов'янських) граматичний зв'язок в межах речення представлений, головним чином, за допомогою морфологічних змін слів, то в китайській мові члени речення визначені їхнім місцем у реченні. Через таку особливість китайськими лінгвістами був запропонований інакший підхід до морфології. На переконання Фанг Юціна (1994) в рамках здійснення граматичного аналізу доцільно брати словосполучення як основну одиницю (с. 92).

Такий підхід китайського вченого лінгвіста особливо цінний для перекладацької справи. Повертаючись до вище згаданої специфіки китайської мови слід зауважити, що моделі словотвору аналогічні моделям словосполучень.

Тому на переконання Козоріза О. (2012), враховуючи особливу морфологію китайської мови, систематизація словотворення та словосполучення сприятиме точнішому розумінню граматики (с. 17). Різні наукові підходи до цього питання зумовили існування відмінних систематизацій способів словотворення та словосполучення в китайській мові. Однією з найпоширеніших систематизацій є запропонована згаданим раніше китайським лінгвістом Фан Юціном (1994, с. 92). Вона наведена нижче в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Систематизація способів словотворення та словосполучення
за Фан Юціном**

Способи словотворення та словосполучення (结构类型 [Jiégòu lèixíng])	Слова (词 [Cí])	Словосполучення (短语 [Duǎnyǔ])
1	2	3
Афіксальний (附加结构 [Fùjiā jiégòu])	棍儿 + 绿化 [Gùn er lǜhuà]	看了 + 忙碌起来 [Kànle mánglù qǐlái]
Редуплікація (重叠结构 [Chóngdié jiégòu])	姥姥 + 微微 [Lǎolao wéiwéi]	休息休息 + 一个一个 [Xiūxi xiūxi yīgè yīgè]
Еквівалентний (同位结构 [Tóngwèi jiégòu])		老人家您 + 塑料这种东西 [Lǎorénjiā nín sùliào zhè zhǒng dōngxī]
Атрибутивний (偏正结构 [Piān zhèng jiégòu])	红旗 + 热爱 [Hóngqí rè'ài]	新书 + 仔细看 [Xīnshū zǐxì kàn]
Нумеральний (数量结构 [Shùliàng jiégòu])	一个 + 这本 [Yīgè zhè běn]	
Копулятивний (联合结构 [Liánhé jiégòu])	人民 + 东西 [Rénmín dōngxī]	他和我 + 看或写 [Tā hé wǒ kàn huò xiě]
Дводієслівний (连动结构 [Lián dòng jiégòu])	听写 + 耕种 [Tīngxiě gēngzhòng]	出去散步 + 坐车回家 [Chūqù sànbù zuòchē huí jiā]
Дієслівно-об'єктний (述宾结构 [Shù bīn jiégòu])	出席 + 知心 [Chūxí zhīxīn]	看书 + 看了一会儿 [Kànshū kànle yīhuǐ'er]

1	2	3
Дієслівно-результативний (述补结构 [Shù bǔ jiégòu])	扩大 + 说明 [Kuòdà shuōmíng]	看清楚 + 看得头疼 [Kàn qīngchǔ kàn dé tóuténg]
Зчеплення додаток / підмет (兼语结构 [Jiān yǔ jiégòu])		请他来 + 通知他去开会 [Qǐng tā lái tōngzhī tā qù kāihuì]
Суб'єкт-предикативний (主谓结构 [Zhǔ wèi jiégòu])	地震 + 年轻 [Dìzhèn niánqīng]	他来 + 天气晴朗 [Tā lái tiānqì qínglǎng]

Детальним є підхід до виокремлення способів словосполучення в китайській мові авторства Цзя Яньхуай (Яньхуай, 1998, с. 118). Зокрема китайським лінгвістом виділено 11 типів словосполучень за членами речення. Для кращого сприйняття способи словосполучення за цим автором візуалізовані у вигляді блок-схеми на рисунку 3.1.

Члени речення 句子成分	Підмет 主语	Присудок 谓语	Додаток 宾语	Означення 定语	Обставина 状语	Комплемент 补语
联合词组 (Спільна фраза)	+	+	+	+	+	+
主谓词组 (Підметно-дієслівна група)	+	+	+	+	+	+
动宾词组 (Дієслівно-об'єктне словосполучення)	+		+	+	+	+
数量词组 (фрази к-ті)	名词 (Іменник)	+	+	+	+	+
	动词、形容词 (Дієслова, прикметники)	+		+	+	+
补词组	名量	+	+	+	+	+
	动量			+	+	+
补充词组	动补	+		+		+
	形补	+				
方位词组 (післяйменникове словосполучення)	+		+	+	+	
同位词组 (Апозиція)	+		+	+		
固定词组 (стійке словосполучення)	+	+	+	+	+	+
介词结构 (прийменникова структура)				+	+	+
"的"字结构 (означувальна структура)	+		+			

Рисунок 3.1. Способи словосполучення за членами речення за Цзя Яньхуаєм

Фан Юцін (1994) систематизував одинадцять способів словотвору та вісім словотвору та вісім – словосполучень. Зокрема атрибутивний спосіб словотворення вирізняється наступною особливістю – один із компонентів, зазвичай перший, слова визначає наступний компонент. Таким чином, слова побудовані за такою моделлю містять головний (визначальний) компонента та другорядний (визначений), а взаємозв'язок між ними підпорядковувального характеру (с. 95). На основі аналізу літературних джерел вдалося виділити та візуалізувати на прикладі таблиці 3.2 – 3.4 такі складні орнітоніми, які походять від простих односкладових з додаванням другорядного компонента.

Орнітоніми, вказані в таблиці 3.2, можна вважати класичними прикладами атрибутивної моделі словотворення в сучасній китайській мові. Примітно, що головний компонент 鸚鵡 [Yīngwǔ] (табл. 3.3) умовно

Таблиця 3.2

Приклади китайських орнітонімів складених на основі визначального слова-основи 鸡 [Jī] "курка", "півень"

Головний компонент	Другорядний/ні компонент/ти	Утворений китайський орнітонім	Переклад
鸡 jī	原	原鸡	курка банківська
	石	石鸡	азіатський кеклик або азіатська кам'яна куріпка
	白腹锦	白腹锦鸡	алмазний фазан
	藏雪	藏雪鸡	тибетський улар
	鸞珠	鸞珠鸡	грифова цесарка

тракується як простий, тобто семантично нерозкладний, оскільки 鸚, як і 鸚鵡, мають значення "пануга". Морфологічно 鸚鵡 є двоскладовим словом, а 鸚 є ієрогліфом, який вживається лише у словосполученнях (Герашенко, 2019, с. 77).

**Приклади китайських орнітонімів складених на основі визначального
слова-основи**

Головний компонент	Другорядний/ні компонент/ти	Утворений китайський орнітонім	Переклад
1	2	3	4
鸚鵡 (папуга)	费氏牡丹	费氏牡丹鸚鵡	<i>нерозлучник Фішера</i>
	鸡尾	鸡尾鸚鵡	<i>кореллі</i>
鸛	朱	朱鸛	<i>червононогий ібіс</i>
鸞	秃	秃鸞	<i>чорний (бурий) гриф</i>
	高山兀	高山兀鸞	<i>гімалайський (сніжний) гриф</i>
鸚	大	大鸚	<i>дрофа</i>
鳩	紫胸凤冠	紫胸凤冠鳩	<i>каштановогрудий венценосний голуб</i>
鸚 (сови)	雕	雕鸚	<i>пугач</i>

Приклади сучасних китайських орнітонімів, наведених в таблицях 3.2 та 3.3, демонструють, що зазвичай для письмової фіксації їх назв використовується, так званий, ієрогліф-ключ. В даному випадку таким семантичним ключем є ієрогліф 鸟 [Niǎo] “птаха”. Семантичний ключ вказує на типову характеристику, яка є спільною для декількох назв. Наприклад, ієрогліф 隹 [Zhuī] “короткохвоста птиця” є ключовим для головних компонентів орнітонімів наведених в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Приклади китайських орнітонімів об'єднаних семантичним ключем -
ієрогліфом 隹 [Zhuī] "короткохвоста птиця"**

Головний компонент	Другорядний/ні компонент/ти	Утворений китайський орнітонім	Переклад
雉 (фазан)	黄腹角	黄腹角雉	<i>бурочеревний трагопан</i>

Продовження таблиці 3.4

	红腹角	红腹角雉	<i>трагопан Теммінка</i>
	大眼斑	大眼斑雉	<i>фазан аргус</i>
雀 (горобець)	蓝孔	蓝孔雀	<i>павич</i>
雕 (орел)	白尾海	白尾海雕	<i>орлан білохвіст</i>
	金	金雕	<i>беркут</i>

На переконання Геращенко А. М. (2019) в орнітонімах чітко прослідковується домінування ключа 鸟 над 隹 (с. 77). Зокрема, ключ 鸟 зафіксований Мудровим Б. Г. як складовий компонент 35-ти однокладових та, подекуди, семантично нерозкладних орнітонімів (реальних та міфічних), а ключ 隹 лише в чотирьох китайських назвах птахів.

Властиво для атрибутивного способу словотворення є додавання до слова-основи типових характеристик птахів. Зазвичай ними є особливості зовнішнього вигляду. Для кращого розуміння такого словотворення нижче в таблиці 3.5 наведено приклади орнітонімів за візуальними ознаками птахів.

Таблиця 3.5

**Способи атрибутивного словотворення з додаванням візуальними
ознаками птахів**

Візуальна ознака	Слово-твірна ознака	Утворений орнітонім	Переклад
1	2	3	4
подібність до інших птахів	鹭	鹭珠鸡	<i>грифова перлинна курка</i>
	雕	雕鸮	<i>орлина сова</i>
	鸡	鸡尾鹦鹉	<i>курохвостий папуга</i>
специфіч. обрис (розмір, оперення)	秃	秃鹭	<i>лисий гриф</i>
	大	大鸨	<i>велика дрофа</i>
	大	大凤冠雉	<i>великий феніксовий чубатий фазан</i>
	大	大眼斑雉	<i>великоокий строкатий фазан</i>

Продовження таблиці 3.5

забарвлення	白	白腹锦鸡	<i>білочерева візерунчаста курка</i>
	朱	朱鸛	<i>яскраво червоний ібіс</i>
	紫	紫胸凤冠雉	<i>бурогруда феніксова чубата горлиця</i>
	黄	黄腹角雉	<i>жовточеревий рогатий фазан</i>
	红	红腹角雉	<i>червоночеревий рогатий фазан</i>
	白	白尾海雕	<i>білохвостий морський орел</i>
	蓝	蓝孔雀	<i>синій павич</i>

Важливо на переконання Геращенко А.М. враховувати в атрибутивному словотворенні компоненти, які вказують на ареал поширення птахів (Геращенко, 2019, с. 78). Для прикладу такого підходу в таблиці 3.6 наведено декілька орнітонімів.

Таблиця 3.6

Приклади атрибутивного словотворення орнітонімів з додаванням компонентів про ареал поширення птахів

Головний компонент	Другорядний/ні компонент/ти	Утворений китайський орнітонім	Переклад
鸡	石	石鸡	<i>кам'яна курка</i>
	藏雪	藏雪鸡	<i>гімалайська сніжна курка</i>
兀鹫	高山	高山兀鹫	<i>високогірний гриф</i>

Дещо відмінний підхід до виділення способів словотворення та словосполучення, запропонований китайським вченим лінгвістом Ван Цзяньїнь (1994, с. 130). Для кращого сприйняття систематизації способів словосполучення китайського вченого вона представлена у вигляді таблиці 3.7.

Систематизация способов словотворения та словосполучення

Способы словосполучення (短语 [Duǎnyǔ])	Приклади
1	2
联合词组 (складові словосполучення)	老师学生、他和我 [Lǎoshī xuéshēng, tā hé wǒ]
主谓词组 (суб'єктно-предикативні словосполучення)	头发长、他描写 [Chīfàn, xiě hànzi]
动宾词 (дієслівно-об'єктивні словосполучення)	吃饭、写汉字 [Chīfàn, xiě hànzi]
"的"字结构 (Означувальна структура)	参观晚会的都来了 [Cānguān wǎnhuì de dōu láile]
偏正词组 (словосполучення з підрядним зв'язком): 名词; 动词、形容词	沙漠地带 [Shāmò dìdài] 详细解释、很结实、一本书 [Xiángxì jiěshì, hěn jiēshi, yī běn shū]
数量词组 (словосполучення з лічильно-предметним комплексом): 名量 动量	一张、三支 [Yī zhāng, sān zhī] 两趟、一次 [Liǎng tàng, yīcì]
方位词组 (післяйменникове словосполучення)	处所：桌子上 [Zhuōzi shàng] 时间：夜里 [Yèlǐ] 数量：三十岁以上 [Sānshí suì yǐshàng]
同位词组 (словосполучення з рівноправними складовими)	圣诞节那天 [Shèngdàn jié nèitiān]
固定词组 (Стійке словосполучення)	坐井观天、[Zuòjǐngguāntiān] 北京语言学院 [Běijīng yǔyán xuéyuàn]

Проаналізувавши підходи до вивчення способів словотворення та словосполучення за Фан Юціном (1994, с. 91) та за Цзя Яньхуаєм (1998, с.

198) можна зробити висновок, що незважаючи на деякі відмінності обидва вони прийнятні для систематизації. Водночас на переконання Козоріза О. (2012, с. 18), афіксальний (附加结构) спосіб словотвору та редуплікація (重叠结构) недоцільно використовувати для словоскладання та словосполучення; з іншого боку такі способи словотворення та словосполучення, як післяйменникове (方位词组), стійке словосполучення (固定词组), прийменникова структура (介词结构) та означувальна структура ("的"字结构) є особливо важливим, адже здатні відігравати навіть функції відповідних членів речення.

На основі вище вказаних способів словотворення існує систематизація способів словоскладання за типами зв'язків у складних словах (合成词), запропонована Козорізом О. (2012, с. 18) (див. табл. 3.8), яка, на наш погляд, оптимально пояснює структуру китайських слів.

Таблиця 3.8

Способи словотвору в китайській мові за типами зв'язків у складних словах

Типи зв'язків	Будова
<i>Афіксація</i> (附加式)	Префікс 老 + 鹰 Суфікс 子 + 儿 + 鸡 Суфікс 儿 + 鸟 Суфікс 子 + 鸽
(主谓型) <i>Суб'єктивно- предикативний</i>	іменник + дієслово = іменник іменник + прикметник = іменник
<i>Копулятивний</i> (联合型)	іменник + іменник = іменник прикмет. + прикмет. = іменник дієслово + дієслово = іменник
<i>Атрибутивний</i> (偏正型)	іменник + іменник = іменник прикметник + іменник = іменник дієслово + іменник = іменник

Примітно, що суфікс 儿 [er] етимологічно має значення “дитина”, однак, при цьому він володіє применшувальною функцією, наприклад, 鸡子儿 – *куряче* яйце. Морфологічно ключовою функцією цього суфіксу є формування іменників та займенників. 儿 [er] єдиний суфікс, який не є складом (儿鸟 – *птаха*).

Префікс 老 [Lǎo] виступає в китайській мові також як повноцінне слово, а саме прикметник зі значенням “старий, перестиглий”, а також як прислівник “завжди, вічно, повсякчас”. В контексті словотворення китайських орнітонімів морфема 老 [Lǎo] відіграє функцію префікса, наприклад, для *коришуня* - 老鹰(名). В доповнення до інформації, наведеної в таблиці 3.8, доцільно додати, що афіксація в сучасній китайській мові репрезентована, головним чином, такими словотворчими морфемами, як суфікси (表 [Biǎo]、差 [chà]、带 [dài]、的 [de]、度 [dù]、儿 [er]、法 [fǎ]、费 [fèi]、根 [gēn]、观 [guān]、化 [huà]、机 [jī]、计 [jì]、剂 [jì]、家 [jiā]、匠 [jiàng]、类 [lèi]、力 [lì]、量 [liàng]、律 [lǜ]、率 [lǜ]、论 [lùn]、品 [pǐn]、期 [qī]、器 [qì]、区 [qū]、群 [qún]、然 [rán]、人 [rén]、士 [shì]、式 [shì]、手 [shǒu]、树 [shù]、数 [shù]、说 [shuō]、素 [sù]、体 [tǐ]、头 [tóu]、图 [tú]、物 [wù]、系 [xì]、象 [xiàng]、心 [xīn]、形 [xíng]、型 [xíng]、性 [xìng]、学 [xué]、员 [yuán]、者 [zhě]、值 [zhí]、种 [zhǒng]、主义 [zhǔyì]、子 [zi]、族 [zú]) та префікси (半 [bàn]、不 [bù]、超 [chāo]、大 [dà]、单 [dān]、第 [dì]、多 [duō]、反 [fǎn]、非 [fēi]、副 [fù]、古 [gǔ]、过 [guò]、后 [hòu]、假 [jiǎ]、抗 [kàng]、可 [kě]、老 [lǎo]、两 [liǎng]、内 [nèi]、耐 [nài]、拟 [nǐ]、前 [qián]、双 [shuāng]、同 [tóng]、外 [wài]、微 [wēi]、未 [wèi]、无 [wú]、小 [xiǎo]、雄 [xióng]、亚 [yà]、于 [yú]、原 [yuán]、再 [zài]、真 [zhēn]、主 [zhǔ]、趾 [zǐ]、自 [zì]). У китайській мові префіксам властиво приєднуватись до слова, водночас не змінюючи повністю його зміст, а інформуючи додатково про нові характеристики, якості, великі розміри тощо (Козоріз, 2012, с. 17).

Отже, з огляду на проаналізовані вище наукові підходи до систематизації словотворення та словосполучення орнітонімів, можна підсумувати, що ключовими способами є афіксація, копулятивний, атрибутивний.

3.2. Змістове наповнення орнітонімів китайської мови

Розглянуті раніше способи словотвору та словосполучення доводять, що орнітоніми китайської мови утворені не лише комбінацією з префіксами чи суфіксами, а глибинним культурним, національним і традиційним змістом.

Розглянемо змістове наповнення орнітоніму *сови* (猫头鹰 [Māotóuyīng], що дослівно перекладається як “орел з головою кішки”). В простій побутовій китайській мові зазвичай формулюється ієрогліфами 夜猫子 [Yèmāozi] що дослівно перекладається як “нічна кішка”. Якщо в західній символіці даний орнітонім має змістове наповнення, яке асоціюється з мудрістю, знанням, досвідом, то в свідомості китайців такий образ цього птаха абсолютно відсутній (Телицына, 2003, с. 491). Однак, спільне значення для західної та китайської символіки все ж є. В них обох *сова* – атрибут ночі, який асоціюється з місяцем, темрявою, нечистою силою. Різкий крик, який видає сова в нічній тишині, китайці пов'язують з поганим знаком, нещастям, смертю. В даному контексті до прикладу наведемо фразеологізми з таблиці 3.9 (Войцехович, 2007, с. 345).

Таблиця 3.9

Зміст китайських фразеологізмів з орнітонімом *сови*

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Український відповідник	Дослівний переклад / значення
夜猫子进宅，无 事不来	Yèmāozi jìn zhái, wú shì bù lái	не до добра; бути в біді	<i>сова</i> залетіла в дім – без справи не прилетить
猫头鹰报喜—丑 鸣在外	Māotóuyīng bàoxǐ — chǒu míng zàiwài	має дурну славу (підмочену репутацію)	<i>сова</i> повідомляє радісну звістку – мерзенний крик на всю околицю

Орнітонім *журавля* в західній культурі символізує відданість і пильність. В той час коли на Сході – в Китаї, Кореї та Японії – цей птах насамперед символ довголіття. Журавель, до речі, часто зображується в східному живописі разом із сосною, бамбуком та черепахою, які також символізують довголіття. Примітно, що китайський орнітонім 仙鶴 буквально означає "*журавель безсмертних*". В даному контексті змістове наповнення орнітоніму наступне – птах, на якому літали даоські святі (Телицына, 2003, с. 491).

Повноцінно зміст орнітоніму журавель репрезентують фразеологізми наведені в таблиці 3.10 (Виноградов, 1977, с. 120).

Таблиця 3.10

Зміст китайських фразеологізмів з орнітонімом журавель

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад / значення
1	2	3
鹤寿松龄	<i>Hè shòu sōng líng</i>	довголіття <i>журавля</i> , вік сосни
松鹤长春	<i>Sōng hè zhǎngchūn</i>	сосна та <i>журавель</i> – вічна весна
松鹤延年	<i>Sōng hè yán nián</i>	сосна та <i>журавель</i> продовжують роки життя
鹤寿千年	<i>Hè shòu qiānnián</i>	довголіття <i>журавля</i> – тисяча років
发童颜	<i>Fà tóng yán</i>	<i>журавлине</i> волосся (оперення), обличчя дитини / про старшу людину молоду душею
鹤立鸡群	<i>hè lì jī qún</i>	стояти як <i>журавель</i> між <i>курок</i> / бути вищим на голову за свої оточення

Як видно з таблиці 3.10, орнітонім *журавель* використовується в китайській мові в якості порівняння з властивостями довголіття, а відтак застосовується у побажаннях.

Для означення благородства образу *журавля* його орнітонім використовують в неочікуваних зворотах. В такому контексті застосовується один з компонентів ченюй (鹤立鸡群) *недомовка*. Розглянемо наступний

конкретний приклад: "仙鶴打 I – 脖子" ([*xianhe dajia - rao bozi*]) (Кожевников, 2005, с. 116). Дослівний переклад цієї неомовки такий – "два журавлі б'ються – обвили шиї один одному". Таким чином, змістове наповнення в такому прикладі з орнітонімом *журавля* набуває несподіваного значення. Адже символ благородства постає як загадковість, делікатність та тлумачить певні людські дії як "ходити околяса". Отже, значення "仙鶴打 I – 脖子", беручи до уваги символізм та дослівний переклад, тлумачиться наступним чином – хіба може благородний чоловік пускати в хід кулаки, коли має інші способи доведення власної правоти чи переваги (Телицына, 2003, с. 493].

Ще одним прикладом несподіваного змістового наповнення орнітоніму *журавля* є такий фразеологізм китайської мови: "焚琴煮鶴 (煮鶴焚琴)" ([*Fén qín zhǔ hè (zhǔ hè fén qín)*]). В дослівному перекладі даний китайський вислів матиме наступний вигляд – зварити *журавля*, спалити лютню. Значення цього фразеологізму в тому, що хтось не розуміє істинної цінності речей. Адже зготувати журавля для китайців означає погубити витончену красу (Войцехович, 2007, с. 159). Таким чином, за допомогою вживання образу журавля вислів описує людину, яка не розуміючи справжньої цінності речей марнує їх. Тобто такий вислів можна застосувати до людини не надто розумної, марнотратної.

Загальний орнітонім *птиця* вживається в китайській мові з різним змістовим наповненням. Приклади багатогранності цього орнітоніму наведено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Застосування орнітоніма *птиця* у китайських фразеологізмах

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад; значення
懶蛤蟆想吃天鵝肉	<i>Làihámá xiǎng chī tiān'é ròu</i>	<i>птиці</i> , які літають, тримаючись крилами; закохані

Продовження таблиці 3. 11

枪打出头鸟	<i>Qiāng dǎchū tóu niǎo</i>	рушниця вбиває ту <i>птицю</i> , яка першою висунеться; проблеми/небезпека торкнуться людини, яка перша потрапить на очі
蛇无头不行, 鸟无翅不飞	<i>Shé wú tóu bùxíng, niǎo wú chì bù fēi</i>	змія без голови не повзає, <i>птиця</i> без крил не літає; без вожака робота не складеться
鸟枪换炮	<i>Niǎoqiānghuànpào</i>	змінити рушницю, якою стріляють <i>птицю</i> на гармату; грандіозні переміни

Важливим в етно-культурному контексті є образ *лебедя*. Вживання його орнітоніму репрезентовано на прикладі китайських фразеологізмів (Цуй, 2020, с. 98) в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Застосування орнітоніма лебідь у китайських фразеологізмах

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад; значення
1	2	3
癞蛤蟆想吃天鹅肉	<i>Làihámá xiǎng chī tiān'é ròu</i>	жаба мріє покуштувати <i>лебединого</i> м'яса; будувати ілюзії, мріяти, фантазувати (зазвичай вживається щодо потворного чоловіка, який добивається красуню)
千里送鹅毛, 礼轻人意重	<i>Qiānlǐ sòng é máo, lǐ qīng rényì zhòng</i>	подарувати <i>лебедине</i> пір'ячко; легкий подарунок, що символізує глибокі почуття (немає значення, що тобі дарують, важливо, щоб подарунок був від душі)
摇鹅毛扇	<i>Yáo é máo shàn</i>	обмахуватися віялом з <i>лебединого</i> пуху; давати пораду (іронічно)

Образи *горобця* та *орла* в китайській мові часто застосовуються в компаративному змісті задля порівняння протилежних, наприклад, за розміром речей (орнітонім *горобця*). Орнітонім *орла* частіше в китайських фразеологізмах використовується за його особливі властивості – вміння

полювати, далекоглядний зір (табл. 3.13) (Бабенко, 2005, с. 68; Цуй, 2020, с. 98).

Таблиця 3.13

Застосування орнітоніма горобець та орел у китайських фразеологізмах

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад; значення
1	2	3
闭塞眼睛捉麻雀	<i>Bìsè yǎnjīng zhuō máquè</i>	ловити <i>горобців</i> із закритими очима; робити щось всліпу (займатися самообманом)
麻雀虽小，五脏俱全	<i>Máquè suī xiǎo, wǔzàng jùquán</i>	<i>горобець</i> хоча й маленький, але має всі органи; про певне явище, яке видається незначним, проте насправді – цілком комплексне
老鹰抓小鸡	<i>Lǎoyīng zhuā xiǎo jī</i>	орел ловить <i>курчат</i> ; легко та дуже вміло щось робити
不见兔子不撒鹰	<i>Bùjiàn tùzǐ bù chē yīng</i>	не побачив зайця – не треба відпускати <i>орла</i> ; про діяльність яка не на часі
鹏程万里	<i>péng chéng wàn lǐ</i>	Політ <i>птаха Пен</i> (могутнього <i>орла</i>) – 10000 лі; широкі горизонти, що розкриваються перед людиною, перспективні досягнення

В китайській національній культурі є такі тварини, які є символами нації та відіграють значну роль в становленні і розвитку національної свідомості. Китайська культура містить образи “священних тварин” – це дракон, *фенікс*, цилінь (єдиноріг) та черепаха, а крім того образи міфічних птахів – *чжень-няо*, *бошан*, *луань-няо* (Бень, 2019, с. 202).

Орнітонім *фенікс* в китайській мові має наступне змістове наповнення. Це міфічна птиця, символ миру і спокою, гуманності та милосердя, подружньої вірності та любові, символ імператриці. У фразеологізмах китайської мови *фенікс* часто згадується водночас з драконом, наприклад, –

"凤阳龙阴" [*Fèng yáng lóng yīn*]. Дослівний переклад цього фразеологізму звучить наступним чином – *фенікс* – світле, дракон – темне. Значення цього вислову – *фенікс* тягнеться до сонця та світла, а дракон відповідає за водну, темну стихію (Войцехович, 2007, с. 160).

У ході еволюції китайської мови співвідношення орнітоніму *фенікса* з образом дракона було трансльовано на стосунки чоловіка та жінки. Проте в такому контексті змістове наповнення слів змінилось – дракон символізував чоловіче начало, а орнітонім *фенікс* – жіноче. Власне, значення китайського слова 凤凰 [*Fènghuáng*] дослівно перекладається як "*самця фенікса, самець фенікса*". Отже, змістове наповнення цих ієрогліфів – це символ любові та прив'язаності, подружньої вірності. Для кращої наочності такого змістового наповнення в таблиці 3.14 наведено приклади китайських фразеологізмів з орнітонімом *фенікс* (Войцехович, 2007, с. 368).

Таблиця 3.14

**Китайські фразеологізми з орнітонімом *фенікс*, що символізують
любов та єдність**

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад	Значення
跨凤乘龙	<i>Kuà fèng chéng lóng</i>	осідлати <i>фенікса</i> / верхи на драконі	бути завжди і всюди разом / разом жити, разом літати
鸾凤和鸣	<i>Luánfèng hè míng</i>	два <i>фенікси</i> голосно співають	жити душа в душу

Варто зауважити, що орнітонім фенікс (鳳凰, [*Fènghuáng*]) в китайській мові є міцно закріпленим компонентом фразеологізмів через особливе міфологічне та символічне змістове наповнення. Історія китайських вірувань повідомляє про те, що птах фенікс сприймався людьми як передвісник, знамення. Його поява людям означала наближення визначної події (Кукарина, 2011, с. 52).

Як видно з вище наведених прикладів змістове наповнення орнітоніму *фенікс* часто застосовується в китайській мові у порівнянні з образом дракона. Такий комператив у китайських фразеологізмах підсилює значення орнітоніму *фенікса*, зіставляючи його з іншим зоонімом – дракон.

У китайській мові орнітонім "鸞鳥" [*Luán niǎo*] – дослівно "*птах луань*" має древнє походження, що властиво для назв міфічних птахів, та символізує походження усіх птахів. Адже відповідно до давньокитайської міфології *фенікс* породив *луань няо*, а разом з ним і всіх птахів (Чепасова, 1983, с. 45).

Орнітонім "鸩鳥" [*Zhèn niǎo*] – "*чжень-няо*" перекладається буквально як *птах Чжень*. Змістове наповнення цього орнітоніму – це втілення міфічного отруйного птаха. Низка літописних, міфологічних та поетичних джерел описують його подібним до орла, який мешкав в Південних горах Китаю. Відповідно до сунського словника "Пія" *чжень-няо* мав тіло наповнене спеціальною отрутою 鸩毒 [*Zhèn dú*] – "*отрутою чжень*". Через особливо високу отруйність міфологічного птаха його орнітонім закріпився в давньокитайській ідіомі – "飲鸩止渴" [*Yǐnzhènzhǐkě*], яка буквально перекладається "*пити отруту чжень, щоб вгамувати спрагу*" (Кукарина, 2011, с. 56).

Давньокитайська міфологія згадує також орнітонім "波山" [*Bōshān*]. Цей міфічний нелітаючий птах за описами легенд подібний до великого півня, який жив в горах провінції Іе (нині – префектура Ехіме). *Бошан* крім специфічної зовнішності – яскраво-червоний гребінь наділений надприродними властивостями. Він міг дихати блискучим вогнем, проте холодним, який не обпалює (Кукарина, 2011, с. 57).

Образність та ємність китайських орнітонімів дозволяє їм порівнювати не лише риси характеру та поведінку людини з властивостями птахів, а й зовнішність. Наприклад, у китайському вислові "鹤发鸡皮" порівнюється зовнішній вигляд старої людини зі шкірою *курки*. Дослівний переклад даного фразеологізму має наступний вигляд: "*журавлине волосся, шкіра курки*". Тобто

змістове наповнення в такому контексті орнітонімів *журавля* та *курки* полягає в репрезентації ознак людської старості шляхом порівняння з зовнішнім виглядом частин тіла птахів.

Змістове наповнення образних китайських орнітонімів дозволяє їм характеризувати навіть специфіку людських стосунків. До прикладу, вислів у китайській мові "野鸞鴦" дослівно перекладається як "дикі качки-мандаринки", а їх значення репрезентує стосунки чоловіка та жінки, а саме означає "коханці, співмешканці" або "цивільний шлюб" (Кукарина, 2011, с. 58).

Типово для китайської мови наповнювати вислови образністю. Задля такої мети використання назв свійської птиці є також характерним в китайській культурі. Скажімо проста фраза "марна праця" в китайській мові репрезентована фразеологізмом із застосування компонентів орнітонімів *курки* та *кочки*. В оригіналі вислів китайською мовою має наступний вигляд – "鸡抱鸭子一枉操心" [*Jī bào yāzi yī wǎng sāoxīn*]. Дослівний переклад китайського вислову такий: "курка висиджує каченят – даремно піклується" (Войцехович, 2007, с. 209). За допомогою вдало підібраних птахів у китайському фразеологізмі його зміст сприймається однозначно та розуміється чітко.

Орнітонім *кочки* в китайських фразеологізмах за змістовим наповненням також символізує припинення керування чимось або кимось. Так, наприклад, китайський вислів "放鸭子" [*fang yazi*], який в дослівному перекладі означає "випустити *кочок*", означає "дати волю; відпустити упряж". Коли ж орнітонім *кочки* вживається в іншому контексті, його змістове наповнення набуває нових властивостей. У вислові китайської мови "赶鸭子上架" [*Gǎn yāzi shàngjià*] закладений наступний зміст – вимагати неможливого чи нездійсненого. А сам дослівний переклад виглядає наступним чином – "гнати *кочку* на сідало", описуючи побудову ситуацію (Войцехович, 2007, с. 227).

Очевидно, що фразеологізми покликані за допомогою властивої їм образності описувати події повсякденного людського побуту та людських стосунків та надавати їм однозначного змісту. Оскільки свійська птиця

історично була невід'ємною частиною такого побуту китайців, то китайські вислови насичені орнітонімами. Наприклад, фразеологізм "鸡一嘴, 鸭 (鹤)一嘴" [Jī yī zuǐ, yā (hè) yī zuǐ] дослівно перекладається як "курка – один рот, качка (гуска) – один рот" та означає постійне перебивання розмови – "втручатись в розмову" (Войцехович, 2007, с. 229).

Про людські взаємини також інформує наступний китайський фразеологізм з компонентом орнітонімом: "搭鹊桥" [Dā quèqiáo], який дослівно перекладається як "зводити *сорочий міст*" (Войцехович, 2007, с. 229). Зміст цього китайського вислову повідомляє про процес сватання основна ціль якого, по суті, започаткувати тісні взаємини між досі чужими сім'ями.

У китайських висловах не рідко трапляється порівняння орнітонімів з різними непорівнюваними предметами. Вдалим прикладом в цьому контексті буде фразеологізм "泰山 鸿毛". Буквально він перекладається як "гора Тайшань і *лебединий пух*" та символізує нерівнозначні величини. Даним прикладом лебединому пуху протиставлена гора, що пояснюється як речі з абсолютно різних категорій.

Статус людини або її ймовірне положення відносно інших людей також демонструється за допомогою орнітонімів. У такому контексті яскравим прикладом буде наступний китайський вислів: "鸡畔居". Дослівний переклад вислову – "*дзьоб курки, зад корови*". Значення такого фразеологізму полягає в тому, що краще бути знизу, однак першим, ніж зверху, але останнім. Або існує таке тлумачення – краще бути першим у селі ніж останнім у місті (Войцехович, 2007, с. 228).

Орнітонім *курки*, будучи часто вживаним як компонент китайських фразеологізмів, особливо в усному мовленні, своєю образністю символізує також неважливість та простоту. Наприклад, у вислові "鸡毛店" [Jīmáo diàn], який дослівно перекладається як "пустий, мов *куряча пір'їна*, готель; нічліжка", йдеться про місце для ночівлі з мінімальними, ледь не аскетичними зручностями. В даному фразеологізмі використаний образ курячої пір'їни як

елементарної частини свійської птиці задля порівняння з умовами готелю. Також образ *курячої пір'їни* застосовується у китайських фразеологізмах для підкреслення дріб'язковості, незначущості. Таким чином, висловом "鸡毛蒜皮" [jīmao suān pí], який дослівно перекладається як "куряче пір'я, часникове лущиння" в китайській мові говорять про дрібницю в сенсі нічого страшного щодо певної побутової ситуації (Войцехович, 2007, с. 229).

У процесі вивчення специфіки застосування китайських орнітонімів та проаналізувавши низку прикладів була прослідкована тенденція контрастного вживання орнітонімів з точки зору семантики. Типово для китайської мови вживати у висловах орнітоніми, протиставляючи їх змістове наповнення іншому образу. При цьому образність обох слів, що протиставляються однозначно сприймаються носіями мови в контексті конкретного вислову. Для прикладу наведемо фразеологізм з компонентом орнітонімом *горобець* та образом перлини: "以珠弹" [yǐ zhū tán qiē]. Дослівний переклад такого вислову має наступний вигляд: "стріляти по *горобцях* перлинами". В даному контексті орнітонім *горобець* символізує безглуздість зусиль, даремність праці заради мізерної, неважливої мети. Щоб підкреслити марність затрачених зусиль у вислові присутній образ перлини. Він введений для контрасту з мізерністю *горобця*, адже символізує багатство, велич, значні статки, тобто репрезентує обсяг зусиль які необхідно затратити задля дрібної мети. В українській мові відповідником такого китайського фразеологізму буде вітчизняний "шкурка вичинки не варта" (Войцехович, 2007, с. 188).

Вживання орнітонімів у фразеологізмах китайської мови дозволили зробити її максимально наповненою китайською філософією та віруваннями. Вислів "牛吃稻草，鴨吃谷—各人福气不同" [Niú chī dào cǎo, yā chī gǔ yī gè rén fúqì bù tóng] дослівно перекладається наступним чином: "віл їсть соломку, качка - зерно, кожен має свої благословення". Без додаткового тлумачення вже з прямого перекладу стає очевидним, що орнітонім *качки* в даному фразеологізмі застосований задля того, щоб підкреслити, що кожен може бути щасливим тим, що йому дано долею. Адже, з наведених у китайському фразеологізмі зооніми в

людини не асоціюються з іншими типом їжі крім тієї, яку споживають повсякдень.

Лаконічний китайський вислів " 鸽子笼 " [Gēzi lóng], який дослівно перекладається як "клітка для голубів" використовує орнітонім *голуб* для порівняння його клітки з дуже низьким будинком або маленькою кімнатою (Тараненко, 2004, 187).

Характерно для китайської мови створювати фразеологізми, описуючи явища з тваринного світу задля образного оформлення думок. До прикладу вислів " 螳螂捕蝉，黄雀在后 " [Tángláng bǔ chán, huáng què zài hò], який дослівно перекладається "коли богомол ловить цикаду, він не підозрює, що на нього чекає *чиж*". Змістове наповнення даного фразеологізму наступне – бачити лише здобич та не помічати небезпеки. Тобто *чиж* в такому прикладі виступає образом прихованої небезпеки для богомола, який полює на свою здобич (Цуй, 2020, с. 98).

У семантичній структурі деяких міфологічних орнітонімів актуальним є диференційна ознака голосу та його специфіки, характер співу. У семантичній структурі деяких міфологем виділяється диференційна ознака "голос". Наприклад, у співаючої *птиці Луаньяо*, голос схожий на дзвін срібного дзвіночка. Вона за легендами здатна відтворювати будь-які звуки світу.

Міфологічні птахи є особливими істотами, вони відрізняються один від одного не лише своїм зовнішнім виглядом, а й особливими вміннями, специфічною поведінкою. *Чунмін* володіє дуже красивим голосом і співає наче оперна діва. *Фенікс*, відчуваючи наближення смерті, в'є гніздо з деревини та смоли, котре під гарячими променями сонця згорає (Сивкова, 2005, с. 82).

3.3. Орнітоніми як засоби характеристики особистісних рис людини

Тварини завжди мали вкрай важливе значення в житті людини, особливо в давнину, коли сама людина ще була невід'язною частиною

тваринного світу. Життя тварин, по суті, розглядалося як певна модель життя людського суспільства. У різних культурних традиціях тварини є господарями чотирьох сторін світу, їх пов'язують зі стихіями та порами року. Зокрема в китайській національно-культурній традиції блакитний дракон вкритий лускою (який представляє всіх тварин) є володарем сходу, води та весни, білий тигр – представник всіх чотириногих, господар заходу, землі та осені, чорна черепаха – представник всіх молюсків, володар півночі, повітря та зими, а червоний птах *фенікс* – володар півдня, вогню та літа. Також до цієї культурної китайської традиції відноситься широко відомий китайський зодіакальний цикл, пов'язаний із зоонімами, а саме зі щуром, биком, тигром, зайцем, драконом, змією, конем, козою, мавпою, півнем, собакою, свинею (Войцехович, 2007, с. 101).

Така важлива складова існування людини, безсумнівно, знайшла своє відображення у мові. Походження багатьох фразеологізмів так чи інакше пов'язане з різними тваринами (зоонімічні фразеологічні одиниці), реально існуючими або вигаданими. У різних культурах образи та символіка, пов'язані з назвами птахів (орнітоніми), часто збігаються. Проте такі збіги є лише спільною основою образу або символу, а в деталях та у формах функціонування різних мов вони можуть суттєво відрізнятися.

Типово для китайської мови застосовувати орнітоніми не тільки для яскравого означення характерної людської поведінки, а й для репрезентації характеру людини. Прикладом в такому контексті буде такий китайський фразеологізм з компонентом орнітонімом *журавель*:

- 焚琴煮鶴 (煮鶴焚琴) — оригінал;
- *Fén qín zhǔ hè (zhǔ hè fén qín)* – транскрипція;
- спалити лютю (замість дров), зварити *журавля* – дослівний переклад;
- не розуміти істинної цінності речей (погубити витончену красу) – значення (Войцехович, 2007, с. 159).

В У даному прикладі описано людину, яка, не розуміючи справжньої цінності речей, марнує їх, нехтує та в результаті втрачає. Тобто такий вислів можна застосувати до людини не надто розумної, марнотратної.

Образи орнітоніму *фенікса* та зооніму дракона в китайській мові в компаративному співвідношенні описуються як характер люди, так і її прагнення (Войцехович, 2007, с. 159). Прикладом в даному контексті є вислови наведені в таблиці 3.15.

Таблиця 3.15

Приклади компаративного вживання орнітоніму фенікса та зооніму дракона в китайських фразеологізмах

Китайські фразеологізми	Транскрипція	Дослівний переклад	Значення
1	2	3	4
龙幡风逸	<i>Lóng fān fēng yì</i>	Дракон крутиться, <i>фенікс</i> мчитьсся	Не визнаний таланти
龙飞风舞	<i>Lóng fēi fēng wǔ</i>	Політ дракона, танець <i>фенікса</i>	Грандіозний розмах; розмашистий почерк в каліграфії
龙跃凤鸣	<i>Lóng yuè fèng míng</i>	Стрибок дракона, крик <i>фенікса</i>	Видатні здібності; яскравий таланти
凤鸣朝阳	<i>Fèng míng zhāoyáng</i>	Крик <i>фенікса</i> на сході сонця	добра прикмета; шанс отримати визнання

Як видно з таблиці 3.15, орнітонім *фенікс* має глибоке значення. Важливо, що в наведених прикладах, як і в більшості вказаних в даній роботі раніше, орнітонім безпосередньо не порівнює властивості птаха з людським.

Однак, китайські орнітоніми, особливо з образом міфічного птаха, транслюють його властивості на людину в символічному змісті для підкреслення важливості, глибинності, багатозначності. Чимало дослідників наголошують на символізмі та образності китайської мови як на ключових типових рисах.

Вдало демонструє одну з рис людського характеру такий китайський вислів: "惊弓之鸟". В дослівному перекладі це означає "*птаха*, що боїться лука". Тобто в даному контексті загальна дефініція птахів в контексті полювання репрезентує рису лякливості та застосовується для влучної та лаконічної характеристики полохливих людей.

Ще одним точним прикладом, який репрезентує подібність властивостей пташок з рисами характеру людей є вислів: "鹤转学舌" [*ying wu xue she*]. В дослівному перекладі даний фразеологізм виглядатиме таким чином: "*папуга* наслідує чужу мову". Таким чином орнітонім *папуги* репрезентує людину, яка, не маючи власної думки, повторює чужі слова або думки. Адже для папуги властиво повторювати людську мову, хоча очевидно, що папуга не може мати розуміння про мову і, тим паче про зміст слів. Цікаво, що в українській мові відповідник такому фразеологізму не містить компоненту орнітонім – "жити чужим розумом", хоча зміст обох висловів аналогічний (Войцехович, 2007, с. 159).

Китайська мова містить чимало прикладів використання орнітонімів та інших зоонімів для яскравого описування типових рис людського характеру. Зокрема китайська приказка "鸡窝里飞出金凤凰" [*Jī wō li fēi chū jīn fènghuáng*], що дослівно перекладається як "з курника вилетів *птаха фенікс*" і має на меті пояснити властивість людини кардинально змінюватись (Войцехович, 2007, с. 194). Для кращого розуміння такого китайського фразеологізму наведемо український відповідник "з Івана – пан", який максимально точно репрезентує специфіку характеру людини, описану із застосуванням орнітоніма *фенікса*. Китайський фразеологізм в компаративній манері наводить слова курник та *фенікс* акцентуючи на образно-змістовій протилежності. Тобто курник у контексті розглянутого прикладу символізує простоту походження людини, яка раптово та кардинально змінила свій статус на вищий – "вилетів *птаха фенікс*". Людські взаємини століттями фіксувались у вигляді приказок та прислів'їв на основі життєвого досвіду, тому наведений тут приклад достовірно стверджує про негативні зміни в людині в ситуації коли "з курника вилетів *птаха фенікс*".

Варто зауважити, що орнітонім фенікс є дуже поширеним в китайських фразеологізмах. Така закономірність зумовлене особливим та вагомим смисловим наповненням образу цього птаха в китайській культурі. Тому в більшості випадків застосування орнітоніму *фенікса* семантично транслюється його благородність, сила, влада (над всіма птахами). Наприклад, китайський фразеологізм "龙生龙, 凤生凤, 老鼠生儿来会打洞" [Lóng shēng lóng, fèng shēng fèng, lǎoshǔ shēng ér lái huì dǎ dòng], що дослівно перекладається як "від дракона народжується дракон, від *фенікса* – *фенікс*, від щура – щурята, здатні лише на те, щоб рити нори" вказує на китайське розуміння походження людини та продовження роду. В українській мові такому китайському вислову певною мірою відповідатиме прислів'я "який батько – такий син". Тобто в даному китайському фразеологізмі орнітонім фенікс як і решта зоонімів вжитий для того, щоб підкреслити, що благородна та сильна людина може походити тільки від таких же батьків.

Китайська мова схильна з особливою образністю описувати риси характеру. Особливо це помітно на прикладах фразеологізмах із використанням орнітонімів. До прикладу, вислів китайською мовою "二十一天不出鸡一坏蛋" [Èrshíyī tiān bù chū jī yī huài dàn], що дослівно перекладається "через двадцять один день не вилупиться *курча* – зіпсоване яйце" має, по суті просте значення (Войцехович, 2007, с. 206). Такий вислів китайці застосовують до людини з негативними рисами характеру – негідник, мерзотник. Як відповідним за значенням український приклад можна навести вислів "бісове поріддя". Порівнявши китайський фразеологізм з компонентом орнітонімом та український вислів відповідник, можна зауважити, що для опису негативних людських рис в китайській мові застосовані дуже прості та не надто образливі образи. Наявність висловів з м'якими порівняннями людських рис та образів птахів й інших тварин у висловах, на наш погляд, може свідчити про надзвичайно високий рівень культури та філософський підхід китайського народу до життя.

В китайському фразеологізмі 林无鸟, 雀为王 [*Lín wú niǎo, què wèi wáng*], який дослівно перекладається як "коли у лісі немає *птиці*, то і *горобець* князь" (Войцехович, 2007, с. 194) має на меті за допомогою використання орнітоніму горобець продемонструвати мінімальний вибір при якому доводиться обирати ледь не найгірший варіант який, однак, є не вигіднішим відносно наявних. Українським відповідником наведеного китайського фразеологізму буде вислів – "на безлюдді й Хома чоловік". До речі, зміст наведених китайського та українського фразеологізмів аналогічний.

Китайський вислів "杀鸡取卵" [*Shājīqǔluǎn*], який дослівно перекладається "зарізати курку, щоб взяти яйце", на прикладі орнітоніма *курки* пояснює безглуздість вчинку описуючи людину, що живе сьогоднішнім днем.

Шляхом додавання птахам не властивих їм ознак в китайській мові утворюються орнітоніми (як складові компоненти фразеологізмів), які вдало описують конкретні риси характеру людини. Наприклад, китайський вислів "铁公鸡 一毛不拔" [*Tiěgōngjī yīmáo bùbá*], що в дослівному перекладі означає – "залізний півень – жодного пір'я не висмикнеш" (Войцехович, 2007, с. 215). Назвавши в даному фразеологізмі півня залізним, йому була надана нова нетипова характеристика, в результаті чого стає очевидним, що висмикнути з нього пір'я не вдасться. У такий спосіб завдяки орнітоніму *півня* та його особливому змістовому наповненню репрезентована людська скупість. В українській мові, до речі, відповідник такого китайського фразеологізму вживається без орнітоніму – "взимку снігу не допросишся".

Орнітонім *півень* символізує втілення "янь" в китайській культурі, а також сонце. Відповідно до давніх традицій вчеплений на вхідні двері намальований півень міг притягнути світло сонця до оселі. Через це змістове наповнення цього орнітоніму у китайських фразеологізмах переважно має позитивний характер. Прикладом тому є наступний вислів у китайській мові: "雄鸡自断其尾" [*xióng jī zì duàn qí wei*], який дослівно перекладається "півень сам собі ламає

хвіст". Значення цього вислову в тому, що мудра людина прагне уникнути неприємностей, а тому тримається тіні (Потапенко, 1997, с. 182).

Багатозначністю вирізняється орнітонім *ворони* у складі китайських фразеологізмів. Прислів'я включають два образи ворони – золоту та чорну. Рідко трапляється червона ворона. Прикладом вживання орнітоніму золотої ворони є таке китайське прислів'я: "乌鸦懂得孝敬父母, 养他们到老" [*wu you fan bu zhi xiao*], яке буквально перекладається як "ворона знає шанувати батьків, годуючи їх на старості літ". Змістове наповнення *золотої ворони* в такому контексті робить цей орнітонім символом синівської поваги до батьків. Орнітонім *чорної ворони*, відповідно, є втіленням зла. Китайський фразеологізм "天下乌鸦一样黑" [*tian xia wu ya yi yang hei*], що дослівно перекладається – "усі у світі є чорними воронами", а отже, орнітонім *чорної ворони* є символом підлості, підступності, лиха (Потапенко, 1997, с. 182).

Висновки до Розділу 3

Аналіз способів словотворення та словосполучення орнітонімів дозволив переконатися в специфічності функціонування нових слів китайської мови. Особливістю китайських орнітонімів є те, що іноді для словотвору необхідно враховувати значення їх складових морфем, які були утворені ще давньокитайською мовою.

Ключовими способами словотворення орнітонімів є афіксація та словоскладання, а способами словосполучення – субстантивні, ад'єктивні та вербальні.

Було виявлено, що через складність розмежування в китайському письмі слів та словосполучень у реченні, для граматичного аналізу як основну одиницю заведено брати словосполучення. Відповідно до такого підходу моделі словотвору аналогічні моделям словосполучень. Способи словотворення та словосполучення в китайській мові систематизовані залежно від наукового

підходу. Найпоширеніший з них включає такі способи як афіксальний, редуплікація, еквівалентний, атрибутивний, копулятивний.

Важливу роль в китайській мові відіграють такі способи словотворення та словосполучення, як післяйменникове та стійке словосполучення, прийменникова та означувальна структура, оскільки вони можуть виконувати функції членів речення.

Оскільки семантика орнітонімів вказує на типові властивості птахів, які аналогічні людським характеристикам, то вони надійно закріпилися як стійкі компоненти фразеологізмів. Такий порядок речей цілком закономірний, адже саме в складі фразеологічних одиниць орнітоніми повною мірою розкривають свою семантику, репрезентуючи культурну специфіку світосприйняття китайського народу.

Семантика орнітонімів визначена національно-культурними особливостями китайської мови. Завдяки символічним та багатозначним властивостям орнітоніми беруть участь у формуванні національної свідомості. Образна основа орнітонімів репрезентує китайську мовну картину світосприйняття носіїв мови.

У семантичному контексті орнітоніми є словами-реаліями, які вирізняються широким спектром культурних конотацій. Особливо помітно це на прикладі назви міфічного птаха фенікс. Формування таких конотацій зумовлене роллю, яку відіграють орнітоніми в фольклорі, міфології та релігії китайського народу та ґрунтується на образно-асоціативному комплексі. Китайська лінгвістична специфіка орнітонімів проявляється в способах образного переосмислення фактів дійсності.

Таким чином, по суті, орнітоніми формували свою семантику в історико-культурному процесі проектування спостережуваних характеристик птахів на людину, її зовнішність, поведінку, риси характеру, з метою їх метафоричної репрезентації в усному та письмовому мовленні. Проте мав місце і зворотний процес, коли птахам надавались міфологічні надприродні можливості, а також уподібнення людям.

Аналіз прикладів китайських орнітонімів довів багатогранність назв птахів в китайській мові. Зокрема, китайській орнітоніми включають до свого комплексу не тільки назви реальних та міфічних птахів, а й слова, що позначають частини тіла птахів. Головним чином це крила та пір'я, які мають широкий спектр асоціацій, а тому вдало підходять для метафоричного застосування в китайській фразеологічній лексиці.

Китайські орнітоніми втілюють, окрім вищесказаного, релігійні вірування народу та східну філософію, а отже, наділені глибоким змістом. Часто для підкреслення важливості образу того чи іншого птаха його орнітонім вживається компаративно з іншим зоонімом. Яскравим прикладом такого підходу є контрастне порівняння в китайських приказках фенікса та дракона. Таким чином завдяки змістовності та образності китайські орнітоніми здатні також характеризувати взаємини між людьми завдяки порівнянню з птахами та їх поведінкою.

Враховуючи специфіку семантики китайських орнітонімів, описану вище на підставі проаналізованих літературних джерел, стає очевидним, що за допомогою китайських орнітонімів можна дуже влучно, емнісно та лаконічно сказати про кожну рису людського характеру. Багатий світ птахів китайської мови вдало репрезентує всю багатогранність людських рис характеру, таких як страх, боягузливість та безстрашність, марнотратність та щедрість, глупоту та всеосяжну мудрість, відсутність власної думки, заздрість та гордість, а також інші.

Важливо, що в усіх розглянутих нами прикладах опису рис людського характеру за допомогою орнітонімів чітко прослідковується висока культура і традиційність китайського народу.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження було досягнуто окресленої мети – розглянуто та досліджено структурні, семантичні та функційні ознаки орнітонімів сучасної китайської мови. Окрім того, у розвідці були вирішені поставлені перед дослідженням завдання. Отже, в результаті дослідження були розкриті такі положення:

1. Проаналізувавши напрацювання щодо вивчення китайських орнітонімів вітчизняними та зарубіжними ученими можна резюмувати, що в них орнітоніми, головним чином, розглянуті або як власні назви серед інших в системі зоонімів, або як анімалістичний компонент фразеологізмів.

Орнітоніми (разом з іншими онімами) в процесі еволюції китайської мови утворили так звані асоціативні поля. Встановлення асоціативного значення орнітонімів зумовило їх вивчення дослідниками як компонентів фразеологізмів та фразеологічних одиниць. Прагнення науковців розглядати орнітоніми в такому контексті також зумовлене доведеним фактом про те, що назви птахів в китайській мові є елементами мовної картини світу, адже частково репрезентують образне сприйняття навколишнього світу, утворене колективним багатовіковим досвідом та відчуттям довкілля носіями мови. Таким чином, китайські орнітоніми вивчаються лінгвістикою, лінгвокультурою, фразеологією, когнітивною ономастикою, лексикологією як елемент одного з елементарних рівнів мови, який надає мовленню експресивності, специфічної інформативності.

Орнітоніми класифікуються в складі фразеологічних одиниць на прислів'я, приказки, ідіоми, образні та алегоричні вислови, недовомки іносказання. Також застосовується класифікація за семантичною та структурною специфікою на наступні конструкції з компонентом орнітонімом – паралельні, непаралельні та частково паралельні. Аналогічним чином класифікують орнітоніми українські вчені, додаючи ще дві групи – крилаті вислови та афоризми. Окрім того, орнітоніми в складі

фразеологічних одиниць класифіковані за конотацією на емоційно марковані та стилістично нейтральні, а також за психологічною складовою на психологічні, ментально-психічні та моральні характеристики. Відповідно до обраного у дослідженні підходу до розгляду орнітонімів виділені звороти з орнітонімами, що мають зв'язне значення у фразеологізмі; семантично неподільні вислови, зміст яких обумовлений значенням орнітоніму та інших компонентів фразеологічної одиниці.

2. Для вирішення поставлених перед дослідженням завдань був застосований комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Ключовими з них стали метод лінгвістичного аналізу, узагальнення, лінгвокультурологічної інтерпретації, словникової дефініції, структурний та компонентний.

Проаналізувавши способи функціонування орнітонімів як компонентів китайських фразеологізмів ми дійшли висновку про те, що орнітоніми виконують функцію оцінних образів картини світу носіїв мови. Стійке місце орнітонімів у складі фразеологізмів зумовлене виконанням ними й інших функцій, а саме консервуючу та репрезентативну.

Завдяки властивому метафоризму орнітоніми в процесі еволюції китайської культури сприяли переходу від етапу зооцентризму до антропоцентризму, проектуючи характеристики птахів на людину та порівнюючи особливості їх поведінки між собою. Отже, орнітоніми в комплексі зоонімів стали складовою фундаменту для надбудови фразеологічних одиниць та фразеологізмів на яких сформувалась їх семантика. Адже вони зберігають впродовж тривалого часу інформацію про мовну картину світу та ментальний лексикон, а також репрезентують її на простих прикладах за допомогою типових характеристик відомих птахів.

3. Відповідно до концептуального підходу орнітоніми концентрують в собі не просто номінацію птаха (його власну назву), а і його концептуальні ознаки. Тому їх компоненти диференційно відображені в його структурі та відмінні за ступенем абстрактності. Будучи багатоконпонентними

орнітоніми китайської мови структурно складаються з основної ознаки (загальновідома інформація для носія мови та культури про назву птаха – активний компонент), додаткової ознаки (пасивний компонент актуальний лише для окремих груп людей) та внутрішньої форми (не усвідомлюється в побуті; точний зміст відомий лише галузевим спеціалістам).

Компонентна структура китайських орнітонімів класифікована за кількістю компонентів (структурну систематизацію онімів) та включає одноосновні назви, зрощені, ономастичні композити та несправжні складні назви, а також ономастичні словосполучення. Хоча існує і спрощена класифікація – прості, складні та складені. Комбінація різних компонентів в морфології орнітонімів передбачає різні способи словотвору та словосполучення. Відповідно до них орнітоніми китайської мови включають такі компоненти як афіскальні та безафіскальні, афіскальні композити та власне композити, словосполуки, словосполучення та фрази.

Було виявлено, що в процесі спотворення орнітонімів, особливо атрибутивним способом, при здійсненні номінації птахів носії мови відштовхуються від найочевидніших характеристик (відмінні ознаки) видів орнітофауни.

Компонентний склад орнітонімів доцільно розглядати як склад орнітонімів-концептів. Орнітоніми аналогічно концептам формуються в свідомості носіїв мови на основі сенсорного досвіду, предметної діяльності, інтелектуальних операцій, мовного спілкування та пізнання змісту фразеологічних одиниць і це визначає способи словотворення. Доказом тому є характерні способи словотворення – афіксація, словоскладання, редуплікація, атрибутивний, копулятивний. Зокрема було систематизовано одинадцять способів словотвору та вісім – словосполучень. З-поміж виділених способів словотворення ключовими є словоскладання, атрибутивний та афіксація. Типовим для словоскладання є виділеність компонентів, чіткість внутрішньої форми або змістової структури, які властиві словам чи їх основам. Характерним для атрибутивного способу є

додавання до визначального компонента другорядного, який містить інформацію про ознаки чи властивості (атрибуції) першого. При такому способі словотворення виділяється семантичний ключ – слово (ієрогліф/и), спільне для низки орнітонімів. Найпоширенішими є такі ключі як 鸟 та 鸡.

Різними авторами виділена різна кількість способів як словотворення, так і словосполучення, однак, головним чином, підходи лінгвістів дослідників сходяться в тому, що ключовими способами словосполучення в сучасній китайській мові є наступні – 联合词组, 主谓词组, 动宾词组, 数量词组, 补词组, 补充词组, 方位词组, 同位词组, 固定词组, 介词结构, "的"字结构. В структурі речення вони відповідають здебільшого підмету та додатку, рідко – обставині, а ще рідше – присудку. Можемо стверджувати, що така систематизація способів словосполучення спростить переклад з сучасної китайської мови.

4. Проаналізувавши змістове наповнення орнітонімів китайської мови в контексті їх семантичних особливостей було виявлено, що воно зумовлене специфічною мовною картиною світу носіїв мови. Семантика китайських орнітонімів дозволяє не просто проектувати реальні або міфологічні характеристики птахів на людей, а й описувати міжособистісні стосунки завдяки образній наповненості назв.

Змістове наповнення орнітонімів відбувалося в процесі переосмислення фенотипних ознак та поведок свійських та диких птахів універсальних для носіїв мови. Семантика китайських орнітонімів зумовлена також древніми міфами, легендами, переказами та усною народною творчістю. Орнітоніми концентрують та передають культурні традиції, стереотипи. Змістове наповнення китайських орнітонімів зумовлене також залежністю добробуту носіїв мови (древніх представників) в історично-побутовому контексті від тварин, зокрема птахів. Відповідно аналіз показав, що орнітоніми, які репрезентують свійських, диких та міфологічних птахів, є антропоцентрично скерованими. Вони, будучи засобами вторинної номінації, беруть участь у формуванні національної картини світу китайців.

Таким чином, на основі прослідкованих спільних та відмінних рис китайських орнітонімів зроблено висновок про те, що умовно назви птахів можна систематизувати у семантично мотивовані групи, наприклад, – приналежність людині (свійські або дикі), існування в природі (реальні або міфологічні). Семантика китайських орнітонімів визначає зміст метафоричних зворотів (в яких вони беруть участь), які репрезентують зовнішній вигляд, фізичний стан, інтелект, риси характеру, емоції, соціальний або професійний статус людини.

5. Були виділені способи характеристики особистісних рис людини за допомогою орнітонімів. Головним чином, щоб схарактеризувати людські риси засобом фразеологізмів в китайській мові відбувається порівняння їх з поведками птахів. В такий спосіб фразеологічним одиницям із компонентом орнітонімом вдається влучно, стисло та з образним змістом підкреслити особливості особистісних рис людини. Аналіз фразеологічних прикладів дозволив резюмувати, що спостережуване життя птахів історично розглядалося носіями мови як своєрідна модель життя людського суспільства. Китайські орнітоніми завдяки специфічному змісту характеризуються образністю та символізмом відповідно до ментального лексикону китайців

Такі дві властивості орнітонімів дозволяють їм влучно описати такі риси характеру людини, як сміливість та боягузтво, щедрість та скупість, ощадність та марнотратність, талановитість та бездарність, інтелектуальність та нерозсудливість, простоту та гордівливість, доброту та лиходійство, турботливості та байдужості.

Отже, китайські фразеологізми з компонентом орнітонімом переважно метафоричним та компаративним способами репрезентують особистісні риси людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авалиани, Ю. Ю. (1967). Ройзензон Л. И. *Современные аспекты изучения фразеологии. Проблемы фразеологии и задачи ее изучения в высшей и средней школе* (с. 71). Вологда.
2. Акбудак, К. Г. (2020). *Історія китайської мови: навч. посіб. для студентів спеціальності 035.06 – філологія (східні мови та літератури (переклад включно))* (с. 183). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
3. Алефиренко, Н. Ф. (2005). *Спорные Проблемы Семантики* (с. 236). М.: Гнозис.
4. Барчукова, К. В. (2015). *Фразеология в китайском языке* (с. 515). М.: Молодой ученый.
5. Бень, А. (2019). *Семантичні та когнітивні особливості англійських та китайських орнітонімів з переносним значенням (контрастивний аналіз)* (с. 203). К.
6. Баранова, З. И. (2002), Гладцков, В. Е. *Большой китайско-русский словарь* (с. 528). М.: Живой язык.
7. Бабенко, Л. Г. (2005) *Большой толковый словарь русских существительных: Идеографическое описание. Синонимы. Антонимы* (с. 68). М.
8. Булаховский, Л. А. (1948). *Семасиологические этюды. Славянские наименования птиц* (с. 190). Львов.
9. Бучко, Д., Ткачова Н. (2012). *Словник української ономастичної термінології* (с. 256). Харків: Ранок.
10. Василенко, А. П. (2011). *Аспекты семантики фразеологизмов (на материале русского и французского языков) : дис. д-ра филол. Наук: 10.02.01.* (с. 360). Орел.
11. Вайнрайх, У. (1972). *Одноязычие и многоязычие* (с. 51). М.: Прогресс.

12. Верховод, О. Н. (2009). *Назви живої природи в лексико-фразеологічних одиницях* (с. 22). Харків: Ранок.
13. Ветров, П. П. (2007). *Фразеология современного китайского языка: Синтаксис и стилистика* (с. 368). М.: “Восточная книга”.
14. Виноградов, В. В. (1977). *Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины* (с. 139). М.
15. Войцехович, И. В. (2007). *Практическая фразеология современного китайского языка. Учебник* (с. 509). М.: АСТ: Восток-Запад.
16. Гаврилюк, М. А. (2015). *Зооморфная метафора в русском и китайском языках: межъязыковые универсалии и национальная специфика*. (4(9) с.73). М.: Киберленинка.
17. Гак, В. Г. (1977). *Сопоставительная лексикология*. (с. 264). М.: Международные отношения.
18. Гальперин, И. Р. (1982). *Гносеологический аспект двуязычных словарей и проблемы контрастивной лексикографии*. М. 41(6), 560.
19. Георгиева, С. И. (1982). *Познание культуры через фразеологию*. (с. 52). М.: Наука.
20. Геращенко, А. М. (2019). *Семантическая структура составных названий птиц в китайском языке*. (1(2) с. 283). М.: МГИМО-Университет.
21. Глущенко В. А. (2010). *Лінгвістичний метод і його структура*. Мовознавство. 6, 32.
22. Горелов, В. И. (1984). *Лексикология китайского языка* (с. 216). М.: “Просвещение” .
23. Горелов, В. И. (1979). *Стилистика современного китайского языка. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности*. М.: “Просвещение”. 2103, 192.
24. Гохуа, У. (2002). *Контрастивный анализ национально-культурной семантики русских и китайских номинативных единиц* (с. 312). Пекин.

25. Дай, С. (2018). *Фразеологизмы с компонентом "фитонимы" в русском и китайском языках: сопоставительный аспект*. Молодой Ученый, 23(209), 45.
26. Долбіна, К. Д. (2014). *Когнітивні аспекти функціонування зоонімних пропріальних одиниць* : дис. кандидата філологічних наук: 10.02.15 (с. 181). Одеса.
27. Эпштейн, М. Н. (1990). *"Природа, мир, тайник вселенной..."*: Система пейзажных образов в русской поэзии (с. 303). М.: Высшая школа.
28. Карпенко, О. Ю. (2010). *Когнітивна ономастика*. Посібник. (с. 158). Одеса: "Феникс".
29. Карпенко, О. Ю. (2006). *Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв* : дис. д-ра філол. наук : 10.02.15 (с. 416). Одеса: Одеськ. нац. ун-т. .
30. Ковтюх, С. Л. (2005). *Основні проблеми дослідження зоонімії української мови*. Одеса: ОРІДУ НАДУ. 6, 106.
31. Козоріз, О. (2012). *Словосполучення та словотвір у сучасній китайській мові*. К. 18, 18.
32. Кожевников, И. Р. (2005). *Словарь привычных выражений современного китайского языка: более 1000 словосочетаний* (с. 333). М.: АСТ: Восток-Запад.
33. Комарова, З. И. (2012). *Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике: учебное пособие* (с. 818). Екатеринбург: Изд-во УрФУ.
34. Копыленко, М. М., Попова, З. Д. (1972). *Очерки по общей фразеологии* (с. 124). Воронеж.
35. Корнилов, О. А. (2005). *Жемчужины китайской фразеологии* (с. 336). М.: ЧеРо.
36. Кубрякова, Е. С. (2004). *Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики* (с. 17). М.

37. Кубрякова, Е. С. (2004). *Язык и знание: На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира* (с. 560). М.: Языки славянской культуры .
38. Кузнецов, А. М. (1980). *Проблемы компонентного анализа в лексике. Научно-аналитический обзор* (с. 231). М.: Наука .
39. Кукарина, М. А. (2011). *Словарь китайской мифологии* (с. 224). М: "Центрполиграф".
40. Кунин, А. В. (1970). *Английская фразеология: теоретический курс* (с. 342). М.: Высшая школа.
41. Кунин, А. В. (1996). *Курс фразеологии современного английского языка* (с. 381). М.: Высшая школа.
42. Лесюк, М. П. (2016), *Фразеологія "абсолютного пана форми"*. Л.: Прикарпатський вісник НТШ "Слово", 2(34), 43.
43. Матвеева, Т. В. (2010). *Полный словарь лингвистических терминов* (с. 562). Ростов н/Д: Феникс.
44. Минеева, З. И. (2007). *Лексико-семантическое словообразование личных существительных (по данным НКРЯ)*. М. 2(14), с. 221.
45. Минеева, З. И. (2021). *Прагматический потенциал зоотропов у А. С. Пушкина*. Петрозаводск, 43(1), с.22.
46. Німчук, В. В. (1966). *Українська ономастична термінологія*. К.: Наукова думка. 1, с. 24.
47. Огольцев, В. М. (1978). *Устойчивые сравнения в системе русской фразеологии* (с. 159). Л.: Изд-во Ленингр. Ун-та.
48. Паршин, П. Б. (1996). *Теоретические перевороты и методологический мятеж в лингвистике XX века*. М. 2, с. 19.
49. Попова, З. Д. (2007). *Когнитивная лингвистика* (с. 314). М.: АСТ: Восток–Запад.
50. Попов, Р. Н. (1976). *Фразеологизмы современного русского языка с архаичными значениями и формами слов: Учебн. пособие для филол. специальностей пед. ин-тов* (с. 200). М.: Изд-во "Высшая школа".

51. Потапенко, Л. О. (2015). *Методологія дослідження емотивності німецьких фразеологічних дериватів*. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса, 3(48), с. 116.
52. Потапенко, О. І. (1997). *Словник символів* (с. 156). К.: Народознавство.
53. Сивкова, Т. Н. (2017). *Русские и китайские орнитонимы с переносным значением: лексико-семантический аспект*. Екатеринбург, 7 (16) с. 78.
54. Сизов, С. Ю. (2005). *Словарь наиболее употребительных китайских идиоматических выражений, пословиц и поговорок* (с. 317). Москва: АСТ,.
55. Селье, Г. (1987). *От мечты к открытию. Как стать ученым?* (с. 268). М.: Просвещение.
56. Селіванова, О. О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія* (с. 844). Полтава: Довкілля-К.
57. Семенас, А. Л. (1973). *Копулятивный тип связи в лексике современного китайского языка: Автореф. дис.... канд. филол. Наук* (с. 288). М.
58. Сєкіна, Н. Д. (2019). *Класифікація фразеологізмів китайської мови*. Харків, 2(8), с. 96.
59. Склярєнко, О. (2012). *Типологічна ономастика: монографія 1(5): Лексико-семантичні особливості онімного простору* (с. 416). Одеса: Астропринт.
60. Смирницкий, А. И. (1998). *Лексикология английского языка* (с. 260). М.: Московский Государственный Университет.
61. Смит, Л. П. (1959). *Фразеология английского языка* (с. 208). М.: Учпедгиз.
62. Степанов, Ю. С. (1997). *Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования* (с. 824). – М.: Школа "Языки русской культуры".

63. Суперанская, А. В. (2008). *Ономастика начала XXI века* (с. 80). М.: Ин-т языкознания РАН.
64. Сюсько, М. І. (1985). *Взаємовідношення власних і загальних імен (зооніми і апелятиви) в українській мові* (с. 63). Ужгород: УЖДУ.
65. Телия, В. Н. (1996). *Что такое фразеология?* (с. 147). М.: Наука.
66. Телия, В. Н. (1996). *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты* (с. 213). М.: Школа "Языки русской культуры".
67. Телицын, В. И. (2003). *Символы, знаки, эмблемы: энциклопедия* (с. 495). М.: Локид-Пресс.
68. Титова, О. А. (2011). Анализ культуроведческих подходов к обучению иностранным языкам: *"Современные Лингвистические и Методико-Дидактические Исследования"*. М., 2(16), с. 22.
69. Торчинський, М. М. (2009). *Структура онімного простору української мови. Частина II. Функціонування власних назв* (с. 374). Хмельницький: ХНУ.
70. Торчинський, М. М. (2010). *Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови* : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 (с. 502). К.
71. Трофимова, С. М. (2016). *Китайский дракон Лун (龍) как символ китайской традиционной культуры*. Чанцзюань Цзя, 10 (114), с.1389-1392.
72. Русанівський, В. М. (2004). *Українська мова: Енциклопедія* (с. 824). К.: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана.
73. Федяева, Н. Д. (2010). *Нормы в пространстве языка* (с. 172). Омск: Изд-во ОмГПУ.
74. Фесенко, Т. А. (2005). *Ментальный лексикон: проблемы структуры и репрезентации*. М, 3 (006), с. 53.
75. Цуй, К. *Фразеологізми з анімалістичним компонентом в китайській мові* (с. 91). Електронний ресурс. - [Режим доступу]:

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6407/Tsuy_Frazeologizmy_z_animalistychnym_komponentom.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

76. Чепасова, А. М. (1983). *Семантические и грамматические свойства фразеологизмов* (с. 94). Челябинск.

77. Яковлева, Е. С. (2018). *Особенности фразеологических единиц с компонентом-зоонимом* (на материале китайского и английского языков), дис. на соиск. ученой степени канд. фил. наук (с. 201). Саратов.

78. Visser, Marinus Willem de. (2009). *Dragons, Serpents, Mythology, Chinese, Mythology, Japanese* (266 p.). Amsterdam, J. Müller. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://archive.org/details/cu31924021444728/page/n7/mode/2up>.

79. 徐国庆(1999) *现代汉语词汇系统论* (306 页) [M] 北京：北京大学出版社,

80. 马国凡(1959) *成语简论* (51 页) [M] 辽宁：辽宁出版社

81. 姚鹏慈 (1995) *漫谈成语的双关*(23-24 页) //修辞学习

82. 倪宝元(1989) *成语的套用*(149-160 页) // 语言教学与研究

83. 房玉清(1994) *实用汉语语法* (196 页) [D] 北京：北京语言学院出版社

84. 王剑引(1994) *中国成语大辞典* (198 页) [M] 上海：上海辞书出版社

85. 贾演淮(1998) *外国人实用汉语语法* [M] 北京，华语教学出版社

86. 樊恩才(1991) *俄汉成语性质比较* (53 页) // 内蒙古师范大学学报 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.doc88.com/p-8058565883307.html>.

PE3IOME

迫切性是由于需要用人畜共患病的成分来研究动物熟语的语义和词汇方面，以表示汉语和乌克兰语中人的特征，从而可以确定所研究语言的民族的共同点和不同点。

这项研究的目的是研究带有假名词组成分的动物熟语的词汇，语义，结构特征和类型。

这项研究的目的是措词单元，其中包括成分-同义词。

作品的主题是带有同义成分的动物熟语的结构，语义，类型和民族文化特征。

该研究基于中国作家的作（余华《活着》）和古华《芙蓉镇》）和互联网资源。

在论文过程中，其目标得以实现：系统化了现代汉语和乌克兰语中具有人畜共患成分的动物熟语的词汇，语义，结构和功能特征以及类型学，并进行了详细的分析。在文凭工作中，考虑了动物熟语与汉语成分组成的汉语功能，并考虑了动物熟语在乌克兰语和中文中的功能，相似性和差异，选择了相应的。在工作的第一部分中，研究了中文中带有动物成的特性，分类，功能。在第二部分中，介绍了具有成分-同义词的短语单元主题的理论基础，在第三

部分中，根据第一部分和第二部分中处理的信息，研究了特征。短语单位形成过程中人兽共患成分的活性图。在工作中，也达到了在介绍给定文凭工作中设定的任务。因此，本文揭示了以下规定：

- 1.科学著作分析中国鸟类学研究国内外科学家；
- 2.澄清了科学的分类方法汉语拼音；
- 3.分析过词语的运作方式鳥名作为汉语词汇的组成部分；
- 4.分析

研究并制作了具有中，乌克兰同义成分的短语单位的语义特征描述；

5.概述了的词法方面，并开发了具有同名成分的分类；

6.进行了类型学分析，并揭示了所收集样本中以中文和乌克兰语表达的措词单位的民族文化特异性。在此分析过程中，人们发现，有时因与特定人的文化方面有关的原因，同义词的文化联系可能会根本不同。另外，还发现某些人的话语文化中可能不存在某些同义字，这也使得将具有同义字成分的短语单元翻译成另一种语言变得困难。

7.还指出了动物熟语语言的功能。通常，具有动物学成分的措词单位用于根据动物特性向人的转移来表示人的某些心理或生理特征。但是，通常汉语的特点是与乌克兰语相比，动物熟语的使用频率更高。

8.概述了在两种语言中使用动物熟语的异同。已发现具有同义异义成分的成语单位通常由 4 个象形文字组成，但是它的措辞单元也可能包含不同数量的成分。通常情况下，动物熟语具有一个核，这是一个同义词，而其他组成部分则

成了短语单元的含义。

9.确定在汉语和乌克兰语中具有同义成分的措词单元的对应关系。在材料的处理过程中，发现大量的措词单位在乌克兰语中具有等同功能，这极大地促进了从汉语到乌克兰语的翻译。但是，翻译问题存在于属于动物熟语词组的短语单元中，其中出现了相同的同义词，但具有不同的含义阴影或动物熟语在乌克兰语言中没有对应词。因此，翻译包含该部分内容的文本可能会对译人员造成问题。